

# Perfekcionizam kod pravnika i psihologa

---

Orečić, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:482766>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**



Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)





SVEUČILIŠTE U ZAGREBU  
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

IVONA OREČIĆ

**PERFEKCIONIZAM KOD PRAVNIKA I  
PSIHOLOGA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.





SVEUČILIŠTE U ZAGREBU  
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA  
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

IVONA OREČIĆ

# **PERFEKCIONIZAM KOD PRAVNIKA I PSIHOLOGA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Dario Vučenović

Sumentor: Lea Andreis, mag. psych.

Zagreb, 2022.

## **Sažetak**

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u perfekcionizmu na uzorcima pravnika i psihologa koji su u radnom odnosu te saznati mogu li rezultati na perfekcionizmu predvidjeti psihološku dobrobit i zadovoljstvo raznim aspektima života poput emocija, uključenosti u svakodnevne aktivnosti, međuljudskih odnosa, smisla, postignuća, subjektivnog osjećaja zdravlja i usamljenosti. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 212 sudionika, odnosno 103 pravnika i 109 psihologa koji su ispunjavali Multidimenzionalnu skalu perfekcionizma (MSP-F; Frost i sur., 1990) i upitnik PERMA Profiler kao mjeru psihološke i životne dobrobiti (Butler i Kern, 2016). Podaci su prikupljeni *online* putem, a poziv za sudjelovanjem upućen je osobno i putem društvenih mreža sa zamolbom za prosljeđivanjem drugim kolegama koji pripadaju ciljnoj populaciji. Rezultati su pokazali da nije pronađena razlika na ukupnom rezultatu perfekcionizma s obzirom na struku niti s obzirom na spol, osim na podljestvici *organiziranost* s obzirom na spol na način da su se žene pokazale organiziranijima. Također su provedene i dvije regresijske analize te je utvrđeno da model s ukupnim rezultatom perfekcionizma na cijelom uzorku objašnjava 10% ukupne varijance psihološke i životne dobrobiti, a model sa šest podljestvica perfekcionizma objašnjava 29% ukupne varijance psihološke i životne dobrobiti te su se kao značajni prediktori pokazale podljestvice *organiziranost*, *osobni standardi*, *sumnja u vlastitu izvedbu* te *roditeljsko prigovaranje*. Dobiveni nalazi očekivano upućuju na to da negativne facete perfekcionizma koreliraju s lošijom psihološkom dobrobiti te da bi se perfekcionizam trebao uzeti u obzir kod mjerenja psihološke dobrobiti. S obzirom na navedeno, sugeriraju se daljnja istraživanja perfekcionizma na srodnim strukama u RH kako bi se mogle osmisliti intervencije, preventivni programi i eventualne izmjene postojećeg obrazovnog sustava u cilju ispunjenijeg profesionalnog puta i života općenito.

**Ključne riječi:** perfekcionizam, psihološka dobrobit, zadovoljstvo životom

**Abstract**

This study aimed to examine the difference in perfectionism levels among employed lawyers and psychologists and gender differences in general perfectionism. The second aim was to determine whether the results on perfectionism predict psychological well-being and satisfaction with different aspects of life, such as emotions, engagement in everyday activities, relationships, meaning, achievement, subjective feelings of health and loneliness. There were 212 participants in this study (103 lawyers and 109 psychologists) who completed the *Multidimensional Perfectionism Scale* (MPS-F; Frost et al., 1990) and PERMA Profiler questionnaire (Butler & Kern, 2016), which is validated in the Croatian language. Data was collected through an online survey. The invite to participate was distributed personally and via social media platforms with a request to forward it to other colleagues who belong to the target population. No difference was found in the total perfectionism score concerning profession or gender. Still, a difference was found in the *organization* subscale concerning gender. Two regression analyzes were also performed, and it was determined that the model with the total score of perfectionism on the entire sample explains 10% of the total variance of psychological and life well-being, and the model with six subscales of perfectionism explains 29% of the total variance with significant predictors *organization*, *personal standards*, *doubts about actions* and *parental criticism*. As expected, the findings indicate that negative facets of perfectionism correlate with lower psychological well-being. With all obtained information, further research of perfectionism on similar professions in Croatia is suggested to develop various interventions, preventive programs, and possible changes to an existing educational system to have a more fulfilling professional path and life in general.

**Keywords:** perfectionism, psychological well-being, life satisfaction

# Sadržaj

|   |    |
|---|----|
| <b>1. UVOD</b> .....  | 1  |
| 1.1. Definicija perfekcionizma                                      | 1  |
| 1.1.1. Povijest istraživanja perfekcionizma                         | 1  |
| 1.1.2. Sveobuhvatni model perfekcionistačkog ponašanja              | 3  |
| 1.1.3. Etiologija perfekcionizma                                    | 4  |
| 1.1.4. Perfekcionizam kod pravnika i psihologa                      | 6  |
| 1.1.5. Spolne razlike kod perfekcionizma                            | 9  |
| 1.2. Psihološka dobrobit  | 11 |
| 1.2.1. Odnos perfekcionizma i dobrobiti                             | 12 |
| 1.2.2. Moguće negativne posljedice perfekcionizma općenito          | 13 |
| 1.2.3. Perfekcionizam i dobrobit kod psihologa i pravnika           | 13 |
| <b>2. PROBLEMI I HIPOTEZE</b> .....                                 | 16 |
| <b>3. METODA</b> .....  | 17 |
| 3.1. Sudionici  | 17 |
| 3.2. Instrumenti  | 18 |
| 3.2.1. Multidimenzionalna skala perfekcionizma (Frost i sur., 1990) | 18 |
| 3.2.2. PERMA Profiler (Butler i Kern, 2016)                         | 19 |
| 3.3. Postupak   | 20 |
| <b>4. REZULTATI</b> .....   | 21 |
| <b>5. RASPRAVA</b> .....  | 30 |
| 5.1. Testiranje razlika u perfekcionizmu s obzirom na struku i spol | 30 |
| 5.2. Predviđanje dobrobiti s obzirom na perfekcionizam              | 32 |
| 5.3. Ograničenja istraživanja i sugestije za buduća                 | 33 |
| 5.4. Prevencija, tretmani perfekcionizma i praktične implikacije    | 35 |
| <b>6. ZAKLJUČAK</b> .....   | 37 |
| <b>7. POPIS LITERATURE</b> .....                                    | 38 |

## 1. UVOD

### 1.1. Definicija perfekcionizma

Perfekcionizam je u svojim počecima bio definiran kao postavljanje pretjerano visokih osobnih standarda izvedbe, međutim problem s takvom definicijom bio je da ne razlikuje perfekcionista od ljudi koji su vrlo kompetentni i uspješni (Frost i sur., 1990). Težnja visokim standardima i njihovo postavljanje nije samo po sebi patološko funkcioniranje, već može reflektirati pozitivan pogled na život (Frost i sur., 1990). Može se i reći da je perfekcionizam neurotični stil ličnosti koji, osim perfekcionista svojstava, uključuje i stilove samoprezentacije te kognicije koji mogu dovesti do raznih psiholoških i tjelesnih problema, problema u svakodnevnim izvedbama te problema u osobnim odnosima (Flett i Hewitt, 2007). Stoga je relativno novija, i prikladnija, definicija perfekcionizma ta da je to višedimenzionalna dispozicija koja je karakterizirana stremljenjem prema bespriječnosti te postavljanjem izrazito visokih standarda izvedbe koje prati pretjerana (samo)kritičnost (Stoeber, 2017). Međutim, ne postoji definicija perfekcionizma koja bi bila prihvaćena od strane svih znanstvenika ponajviše zato što postoji i mnogo instrumenata kojima se on mjeri, a svaki instrument naglašava nešto drugo kao srž perfekcionizma.

#### 1.1.1. Povijest istraživanja perfekcionizma

Podrijetlo konstrukta perfekcionizma dolazi iz psihodinamske teorije, konkretno od Sigmunda Freuda 1926. godine koji ga je opisao kao učestao simptom opsesivne neuroze kada strog superego zahtijeva superiorna postignuća (prema Hill i sur., 1997) preko Alfreda Adlera i Karen Horney koji su imali drugačije poglede na njega. Horney (1950) je perfekcionizam gledala kao neurotsku osobinu ličnosti bez imalo pozitivnog aspekta, dok je Adler (1956) vjerojatno bio jedan od prvih koji ga je smatrao složenijim, višedimenzionalnim konstruktom te je u njemu prepoznao adaptivne i maladaptivne aspekte koji se tiču psihološkog zdravlja (prema Stoeber, 2017). Također, Adler je perfekcionizam gledao kao normalan dio života, odnosno stremljenje prema savršenstvu je shvaćao kao poriv i kao nešto bez čega bi život bio nezamisliv. Međutim, ljudi na različite načine pokušavaju dostići to tzv. savršenstvo te se njihovi individualni pokušaji mogu razlikovati u svojoj funkcionalnosti, odnosno nefunkcionalnosti (Stoeber, 2017).

Hamachek (1978) je zatim predložio diferencijaciju dva oblika perfekcionizma, odnosno pozitivni oblik perfekcionizma nazvao je normalnim perfekcionizmom u kojem pojedinci uživaju u slijeđenju svojih perfekcionista svojstava, dok je negativni oblik nazvao



neurotičnim perfekcionizmom gdje pojedinci pate zbog svojih perfekcionistačkih težnji. Međutim, Greenspon (2000) ističe da je Hamachekovo tumačenje normalnog perfekcionizma dijelom oksimoron iz razloga što je Hamachek naveo da perfekcionizam nije samo skup ponašanja, već da predstavlja način razmišljanja o tim ponašanjima i stoga je manje riječ o želji za poboljšanjem, tj. boljom izvedbom, a više je strah od neuspjeha.

Preokret u istraživanju dogodio se početkom 1990-ih godina kada su dva istraživačka tima objavila višedimenzionalne modele perfekcionizma s pripadajućim dimenzijama. Frost i suradnici (1990) objavili su model koji razlikuje šest dimenzija perfekcionizma – osobni standardi, zabrinutost zbog pogrešaka, sumnja u vlastitu izvedbu, roditeljska očekivanja, roditeljsko kritiziranje te organizacija. Otprilike u isto vrijeme Hewitt i Flett (1991) objavljuju svoj model perfekcionizma razlikujući tri vrste – perfekcionizam usmjeren na sebe, perfekcionizam usmjeren na druge i socijalno očekivan perfekcionizam. Perfekcionizam usmjeren na sebe odnosi se na internalizirana vjerovanja da je stremljenje ka savršenstvu i biti savršen važno. Suprotno tome, perfekcionizam usmjeren na druge odnosi se na internalizirana vjerovanja da je drugima važno biti savršenim te od drugih traženje isključivo savršenstva. Treća komponenta, socijalno očekivan perfekcionizam odnosi se na zamišljena ili stvarna očekivanja od socijalne okoline da osoba postigne savršenstvo (Hewitt i Flett, 1991).

S obzirom da su obje strane prikazale višedimenzionalne modele, Frost i suradnici (1990) odlučili su svih 9 komponenti pridruženih iz dva modela analizirati faktorskom analizom te su dobili dva faktora višeg reda (Stoeber, 2017). Prvi faktor bio je kombinacija osobnih standarda, organizacije, perfekcionizma usmjerenog na sebe i na druge. Drugi faktor obuhvaćao je zabrinutost zbog pogrešaka, sumnje u vlastitu izvedbu, roditeljska očekivanja, roditeljsko kritiziranje te socijalno očekivani perfekcionizam (Stoeber, 2017). Frost i suradnici (1990) prvi su faktor nazvali „pozitivna težnja“, a drugi faktor „maladaptivna zabrinutost zbog evaluacije“. Navedeni dvofaktorski model može se smatrati konceptualnim okvirom koji pruža smjernice za razumijevanje različitih, ponekad suprotstavljenih, odnosa koji pokazuju razne dimenzije perfekcionizma s pokazateljima psihološke prilagodbe, odnosno neprilagodbe (Stairs i sur., 2012). Nadalje, s obzirom na dva faktora i Frostovo tumačenje dimenzija kao „pozitivno“ i „negativno“ istraživači koji su slijedili te primjere počeli su davati razne nazive tim dimenzijama poput zdravi nasuprot nezdravom, adaptivan nasuprot neadaptivnom te funkcionalan nasuprot nefunkcionalnom perfekcionizmu (Flett i Hewitt, 2002; Stoeber, 2017), no pojmovi koji su se kasnije više zadržali bili su perfekcionistačke težnje (engl. *perfectionistic strivings*) nasuprot perfekcionistačkoj zabrinutosti (engl. *perfectionistic concerns*; Stoeber i

Otto, 2006). Međutim, većina ljudi koji sebe vide kao perfekcionista opisuju to kao teret umjesto kao pozitivnu osobinu (Greenspon, 2000) te se, stoga, svi navedeni modeli zapravo mogu smatrati vrlo širokim početkom i čvrstim temeljima na kojima se mogu bazirati i graditi daljnja istraživanja perfekcionizma.

### *1.1.2. Sveobuhvatni model perfekcionista ponašanja*

Hewitt i suradnici (2017) predstavljaju novi model perfekcionizma nazvan Sveobuhvatni model perfekcionista ponašanja koji se sastoji od tri glavne komponente i njihovih podkomponenti. Prva glavna komponenta nazvana je Dimenzije osobina perfekcionizma, a obuhvaća podkomponente perfekcionizam usmjeren na sebe, perfekcionizam usmjeren na druge i socijalno očekivan perfekcionizam. Druga glavna komponenta su Perfekcionista aspekti samoprezentacije, a u sebi obuhvaća perfekcionista samopromociju (aktivno promicanje navodnog savršenstva), nepokazivanje nesavršenosti te neotkrivanje nesavršenosti. Treća glavna komponenta nazvana je Automatske perfekcionista spoznaje objašnjene kao automatske ruminativne samoizjave u vezi sa zadržavanjem dojma savršenstva, a uključuju podkomponente poput automatskih kognitivnih procesa, samoopuživanja i samodijaloga (Hewitt i sur., 2017). S obzirom da su u prošlom odlomku objašnjeni pojmovi iz prve glavne komponente, dalje će biti riječ o podkomponentama druge glavne komponente.

Perfekcionista samopromocija uključuje aktivno proglašavanje i pokazivanje vlastitog "savršenstva" drugima. Ova dimenzija je stil atributivnog samopredstavljanja koji uključuje proklamiranje željenog identiteta pokušavajući unijeti pretpostavljene pozitivne aspekte sebe u interakciju s drugima. Pojedinci s pretjeranim razinama ovog interpersonalnog stila su vrlo svjesni tuđih procjena i emocija te na to pokušavaju utjecati aktivnim portretiranjem sebe na savršen način što je povezano s visokim razinama samosvijesti u pogledu vlastitog ponašanja i prikazivanja (Hewitt i sur., 2017).

Nepokazivanje nesavršenosti uključuje pasivan, prikriiven međuljudski odnos, tj. odbojan stil ponašanja koji uključuje izbjegavanje ili prikriivanje bilo kakvog ponašanja koje bi drugi mogli ocijeniti nesavršenim ili kao odraz nesavršenosti. Umjesto fokusiranja na demonstraciju savršenstva drugima, ova dimenzija uključuje izbjegavanje pojedinca da ga drugi vide, ponašajući se jedino besprijekorno. Ovo izbjegavanje uključuje nedopuštanje drugima da ikada promatraju nesavršena ponašanja (primjerice javni nastup) nesudjelujući u takvim aktivnostima (Hewitt i sur., 2017).

Neotkrivanje nesavršenosti također odražava pasivni i prikrivajući interpersonalni stil, no u ovom slučaju fokus je na neotkrivanju, odnosno verbalnom otkrivanju bilo kome bilo kakve nedostatke, nesavršenosti ili bilo koje informacije općenito koje bi drugi mogli negativno ocijeniti. Stoga, pojedinci izbjegavaju osobna otkrivanja poput vlastitih misli, emocija ili bilo kojih drugih osobnih podataka (Hewitt i sur., 2017).

Glavni aspekt kognitivne komponente Sveobuhvatnog modela perfekcionističkog ponašanja (CMPB) je unutarnji izraz perfekcionizma, odnosno unutarnji dijalog i preokupacija potrebom za savršenstvom, što rezultira automatskim mislima, razmišljanjima, samooptuživanjima, samocenzurama i sl. (Hewitt i sur., 2017). Dok su ostale komponente CMPB-a stabilne i dispozicijske, kognitivna komponenta može se vidjeti više kao trenutačna te koja uključuje aspekte perfekcionizma koji se mogu pokrenuti u različitim kontekstima pa tako preokupacija savršenstvom može biti potaknuta nizom neuspjeha i stresnih događaja koji pozivaju na unutarnji dijalog, razmišljanja o savršenstvu i samooptuživanja (Hewitt i sur., 2017). Neuspjesi i pokazatelji pojedinčeva nedostatka savršenstva proizvest će misli usredotočene na sebe i potaknut će razmišljanja poput straha od nepripadanja, nedostatka odobravanja i prihvaćanja jer je potreba za savršenstvom često ukorijenjena u potrebi da drugima budemo važni i prihvaćeni, a ne napušteni, ismijani ili odbijeni (Hewitt i sur., 2017).

Prema Sveobuhvatnom modelu perfekcionističkog ponašanja perfekcionizam funkcionira na različitim razinama i na različite načine ovisno o kojoj se komponenti radi u kojem trenutku. Vjerovanje Hewitta i suradnika (2017) je da, kada se veliki konstrukti poput perfekcionizma razmatraju kao relevantni klinički faktori, treba se uzeti u obzir tri glavne komponente navedene na početku ovog modela kao i interpersonalne i intrapersonalne pokazatelje istih (Hewitt i sur., 2017).

### *1.1.3. Etiologija perfekcionizma*

Perfekcionizam svoje korijene ima u ranim iskustvima djetinjstva kao i mnogi drugi obrasci ponašanja. Pretpostavlja se da se kod nekih pojedinaca razvio kroz interakciju s roditeljima koji pokazuju perfekcionistička ponašanja te čije je samopoštovanje ovisno o uspjesima njihove djece (Halgin i Leahy, 1989). U takvim slučajevima roditelji potkrepljuju djetetovu izvrsnost u bilo kojem aspektu te reaguju tjeskobno na neuspjeh gledajući ga kao loš odraz njih samih što posljedično stvara djecu koja u očajnoj potrazi za roditeljskom ljubavlju i prihvaćanjem pokušavaju biti izvrsna i savršena u svemu što rade (Halgin i Leahy, 1989). Hamachek (1978) navodi da postoje dvije vrste emocionalnih okruženja koje mogu izazvati

razvoj „neurotičnog“ perfekcionizma. Prvo je okruženje uvjetovanog pozitivnog odobravanja u kojem djeca počinju vjerovati da će primiti roditeljsko odobravanje samo ako sve učine ispravno. Drugo okruženje je okruženje neodobravanja ili nedosljednog odobravanja u kojem djeca zapravo nikada ne nauče kako zadovoljiti svoje roditelje (Hamachek, 1978).

Tumačenje Frost i suradnika (1990) nastavlja s tezom mogućeg roditeljskog utjecaja na perfekcionizam te stavlja u središte roditeljska očekivanja i roditeljsko kritiziranje kao cjeloviti dio za razumijevanje etiologije perfekcionizma. Oni te navedene konstrukte povezuju s razvojem psihopatologije i mnoštvom negativnih posljedica poput velikih depresivnih epizoda, poremećaja u prehrani te opsesivno-kompulzivnog poremećaja (Smith i sur., 2022; Stairs i sur., 2012). Također, Smith i suradnici (2022) navode da, prema modelu socijalnog učenja, postoji povezanost u perfekcionizmu između roditelja i djeteta na način da roditelji koji postižu više rezultate na istom pokazuju više perfekcionističkog ponašanja u prisutnosti svoje djece, a pretpostavlja se da djeca koja su izložena takvim ponašanjima imaju više prilika za modeliranjem te posljedično razvijaju tendencije da i sami postanu takvi. Nadalje, Stairs i suradnici (2012) ističu da perfekcionizam može biti povezan i s pozitivnim ishodima poput samoučinkovitosti i motivacijom za postignućem. Naime, percipirana neučinkovitost u vezi s prijetećim događajima vodi anksioznosti, a percipirana neučinkovitost u vezi s korisnim ishodima vodi depresiji, odnosno depresija je reakcija na percipiranu nesposobnost stjecanja željenih korisnih ishoda (Cervone i Pervin, 2019). Pojedinci skloni depresiji sami sebi nameću previsoke standarde i ciljeve pa kada ih ne uspiju zadovoljiti krive same sebe i svoj nedostatak sposobnosti, a poznato je da je pretjerana samokritika često i glavno obilježje depresije. Niska uvjerenja u samoučinkovitost mogu pridonijeti i smanjenom uratku, što vodi do još većeg pada ispod postavljenih standarda i posljedično dodatnog samookrivljavanja (Cervone i Pervin, 2019). Prema Cervone i Pervin (2019) taj nesklad između uratka i postavljenih standarda može voditi i visokoj motivaciji u slučaju kada ljudi misle da mogu učinkovito postići cilj, a depresija nastupa onda kada se osoba osjeća neučinkovito u vezi s ciljem, no vjeruje da je cilj razuman. Ta veza između depresivnog raspoloženja i neslaganja između standarda i uratka je dvosmjernog karaktera iz razloga što neslaganja stvaraju depresivne emocije, a depresivne emocije pridonose postojanju tih neslaganja (Cervone i Pervin, 2019). Kada se ljudi osjećaju loše skloniji su perfekcionističkim standardima te se onda rutinski ishodi čine manje zadovoljavajućima, a kao rezultat toga ostaje da se zadovoljstvo postiže jedino superiornim postignućima. Takvi viši standardi uratka često nadilaze razinu uratka za koju ljudi misle da je stvarno mogu postići (Cervone i Pervin, 2019).

U današnje doba laici perfekcionizam gledaju kao nešto poželjno i potrebno za uspjeh u profesionalnom životu. Međutim, istraživanja (D'souza i sur., 2011; Fah, 2021; Schwarz, 2021) uglavnom pokazuju kako ne postoji „zdrav“ perfekcionizam, već da on, ukoliko je profesionalno okružje takvo da ga potiče i hvali, dugoročno može biti štetan za pojedince te posljedično može dovesti do psihičkih i tjelesnih tegoba poput zabrinutosti, negativnog afekta, stresa, visokog krvnog tlaka i sl. (D'souza i sur., 2011). Perfekcionizam se često može uočiti u profesijama koje se doimaju visoko prestižnima i uglednima poput pravnika/odvjetnika, političara, psihologa, akademika i sl. ponajviše iz razloga što takve profesije obuhvaćaju veliku razinu odgovornosti. Također, kognitivni stilovi perfekcionista mogu se opisati kao dihotomni, odnosno crno-bijeli ili „sve ili ništa“ te se sastoje od mnoštva naredbi koje ti pojedinci zadaju samima sebi (Halgin i Leahy, 1989). Dihotomno mišljenje može se smatrati centralnim faktorom koji održava perfekcionizam (Egan i sur., 2007). Perfekcionista donose odluke o svojoj izvedbi na dihotoman način te zaključuju o svojim visokim standardima isključivo u smislu potpunog uspjeha ili potpunog neuspjeha te je dihotomno mišljenje povezano s negativnim aspektima perfekcionizma (Egan i sur., 2007). Zbog sniženog samopouzdanja perfekcionista njihove interpersonalne poteškoće su često vrlo izražene te, budući da strahuju i unaprijed očekuju odbijanje, u trenutku kada su suočeni s kritikama i procijenjeni nesavršenima, mogu postati pretjerano obrambeni (Halgin i Leahy, 1989). Prema Halgin i Leahy (1989) ako se perfekcionista učestalo ukazuje na pogreške oni mogu postati ljuti i početi dublje vjerovati u negativne aspekte samih sebe, a takvi obrasci ponašanja frustriraju i otuđuju druge ljude i izazivaju baš onakvo neodobravanje kojeg se oni boje što posljedično dovodi do učvršćivanja njihovih iracionalnih stavova kako moraju biti savršeni da bi bili prihvaćeni.

#### *1.1.4. Perfekcionizam kod pravnika i psihologa*

Govoreći o psiholozima, perfekcionističke težnje često mogu biti izvor stresa te su u istraživanju Wittenberg i Norcross (2001) bili ispitani psihoterapeuti o mislima koje im u poslu izazivaju najviše stresa. Najčešći odgovori bili su da uvijek moraju raditi na najvišem nivou kompetencija i entuzijazma, da uvijek moraju pomoći svakom klijentu, uvijek se moći nositi s sa svim klijentima i problemima koji nastanu te da je njihova greška ukoliko se kod klijenta ne dogodi napredak (D'souza i sur., 2011; Wittenberg i Norcross, 2001). Valja napomenuti kako pojam psihoterapeuta ne obuhvaća isključivo psihologe već tu djelatnost mogu obavljati i razne druge pomagačke struke. Istraživanje D'souza i suradnika (2011) navodi da su perfekcionizam i stres povezani sa sindromom sagorijevanja kod kliničkih psihologa te da su oni psiholozi koji

su postizali više razine perfekcionizma (na upitniku MPS-F) bili skloniji doživljavanju viših razina stresa. Navedeno potkrepljuje i nalaze drugih istraživanja izvan populacije psihologa koja govore o povezanosti perfekcionizma s negativnim posljedicama poput zabrinutosti, stresa i negativnog afekta (D'souza i sur., 2011). Nadalje, Grice i suradnici (2018) proveli su istraživanje na psiholozima pripravnici u Engleskoj koristeći, između ostalog, i Multidimenzionalnu skalu perfekcionizma (MSP-F). S obzirom na prijašnje Frostove kategorizacije perfekcionizma na adaptivan i maladaptivan, autori su proveli faktorsku analizu s prikupljenim podacima na 348 psihologa pripravnika i dobili da su se dimenzije rasporedile po faktorima kao i u prijašnjim istraživanjima. Zatim su testiranjem razlika ustanovili da su pripravnici postizali više rezultate na dimenziji adaptivnog perfekcionizma nasuprot nižim rezultatima maladaptivnog (Grice i sur., 2018). Richardson i suradnici (2020) proučavali su psihologe u programu doktorskog usavršavanja koji je izvor visoke razine stresa zbog pritiska održavanja ravnoteže život-posao uz nošenje s raznim ulogama doktorskog pripravnika poput uloga profesora, studenta, istraživača, supervizora i savjetnika. Mnogi psiholozi koji su pohađali navedeni program izjašnjavali su se kao „opsesivni radoholičari“ (engl. *obsessive overachievers*) koji se teško nose sa situacijom kada nemaju odgovore na sva pitanja (Richardson i sur., 2020). Također, prema dijateza-stres modelu postoje određeni predisponirajući faktori koji povećavaju vjerojatnost razvijanja depresije i sindroma sagorijevanja u situacijama visokih razina stresa i anksioznosti. S obzirom da su navedeni stres i anksioznost nezaobilazni dijelovi doktorskog usavršavanja, autori su istaknuli samokritički perfekcionizam kao dijatezu za negativne psihološke ishode pri uzimanju u obzir čimbenike ranjivosti koji mogu spriječiti suočavanje i rezultirati navedenim negativnim psihološkim ishodima (Richardson i sur., 2020). Pojam samokritičkog perfekcionizma izvodi se iz dosljednih odnosa socijalno očekivanog perfekcionizma (mjereno instrumentom MPS-H), samokritičnosti (mjerenoj *Depressive Experiences Questionnaire; DEQ*) i autonomije (mjerenoj *Personal Style Inventory; PSI* i *Sociotropy-Autonomy Scale revised; SAS-R*) na depresiju (Dunkley i Blankstein, 2000), a Richardson i suradnici (2020) koristili su *The Discrepancy subscale* u upitniku *Almost Perfect Scale-Revised; APS-R*. Samokritični pojedinci obično teže visokim postignućima i savršenstvu, kronično su zabrinuti oko kritika, neodobravanja i odbacivanja te su obično, često i oštro, kritični prema sebi i zahtjevni prema drugima (Dunkley i Blankstein, 2000), a često se osjećaju da nisu dorasli svojim vlastitim visokim standardima (Richardson i sur., 2020).

S druge strane, profesija i kultura pravnika znatno se razlikuje od one kod psihologa. Pravnici, u srži svoje djelatnosti, također imaju za cilj pomaganje ljudima, međutim cijela njihova naobrazba i kultura je takva da potiče natjecanje, uspoređivanje i osjećaj moći za razliku od altruizma i istinske želje za poboljšanjem nečijeg života. Sukladno tome, privatne odvjetničke firme obilježene su potragom za profitom, skupim naplativim satima koji zahtijevaju prekovremeni i dugi rad, natjecanjem među konkurentnim tvrtkama te stjecanjem novih i većih tržišnih udjela (Gazica i sur., 2021). Natjecateljska priroda navedenih firmi potiče i „hrani“ perfekcionističke težnje i ideale među pravnicima, što potencira strah od pogrešaka i potencijalnih tužbi zbog nesavjesnog postupanja koje, posljedično, može ugroziti nečiji profesionalni ugled ili licencu (Gazica i sur., 2021). Mnoge osiguravajuće kuće u Hrvatskoj nude police osiguranja za odvjetnike koji za namjerno ili nenamjerno nesavjesno obavljanje svoga posla po Zakonu o odvjetništvu za počinjene greške u radu odgovaraju vlastitom imovinom i dužni su imati policu osiguranja (NN 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21). Slično je i s odvjetničkim vježbenicima koji po Zakonu o odvjetništvu ne odgovaraju direktno za počinjene propuste i greške već njihov poslodavac na isti način kao da je propust ili grešku počinio sam. Uz to, Hrvatska odvjetnička komora koje moraju biti članovi kako bi obavljali posao odvjetnika može pokrenuti i disciplinski postupak u kojem mogu i trajno biti lišeni licence za rad, što je propisano također Zakonom o odvjetništvu. Slično je i s javnim bilježnicima i pravnicima koji rade u pravosudnim tijelima, uključujući i suce, pri čemu razni pozitivni Zakoni Republike Hrvatske štite stranke u postupku od nesavjesnog, namjernog ili nenamjernog obavljanja posla. Primjer tomu su i posebni procesni zakoni (npr. Zakon o kaznenom postupku, Zakon o građanskom postupku) koji propisuju sve faze sudskog postupka kako bi se osiguralo jedno od temeljnih Ustavnih načela da su svi građani jednaki pred zakonom i da se zajamčena prava moraju poštivati (Ustav RH, NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14). Iz svega navedenoga jasno je da je i Zakonodavac prepoznao važnost savjesnog obavljanja posla unutar pravne struke, a s obzirom na dalekosežnost posljedica po ljudske živote u slučaju namjernih ili nenamjernih grešaka i propusta, posljedice za isto nisu niti male niti zanemarive.

Pravnici su, u odnosu na ostatak populacije, u većem riziku za razvijanje depresije, anksioznosti i zlouporabe psihoaktivnih supstanci, a ti podaci dobivaju na težini ukoliko se spomene da su u trenutku upisivanja fakulteta imali slične psihološke profile s ostatkom populacije, dok je nakon završetka 20-40% pravnika pokazivalo psihološke disfunkcije (Benjamin i sur., 1986; Dresser, 2005; Skead i sur., 2018). Skead i suradnici (2018) u svom

istraživanju fokusirali su se na povezanost psihološke dobrobiti i mogućih poremećaja u prehrani i maladaptivnog nošenja s istim na uzorku pravnika (Skead i sur., 2018). Naime, navode kako pojedinačna razina samoprihvatanja ili samopoštovanja proizlazi iz osjećaja osobne vrijednosti, atraktivnosti, kompetencije i sposobnosti da udovolji svojim i tuđim očekivanjima, a to je posebno relevantno osobama s visokim razinama socijalno propisanog perfekcionizma. Autori ističu da je perfekcionizam odavno priznat kao prilično tipična osobina osoba koje studiraju i bave se pravnom profesijom (Skead i sur., 2018). Naime, istraživanja na pravicima vrlo su oskudna što se tiče teme perfekcionizma (te ih u Hrvatskoj gotovo ni nema), no to ne znači da problematika nije prisutna. Štoviše, gore navedeno definitivno je primjenjivo i na naše pravnike, pogotovo one koji rade u odvjetništvu, što se može zaključiti informiranjem o ustrojstvu Pravnih fakulteta u RH i kroz proučavanje njihovog svakodnevnog poslovnog života i profesionalne odnose. Hrvatska je prezasićena pravicima, pravnički vježbenici redovito rade i mnogo više od 40h tjedno (ponekad i vikendima) te smatraju kako moraju biti najbolji kako bi uspjeli nedopuštajući si pritom pogreške, a takav način razmišljanja i djelovanja poslodavci samo potiču i potenciraju. Činjenica da su istraživanja oskudna može samo biti poticaj za buduća.

#### *1.1.5. Spolne razlike kod perfekcionizma*

Postavlja se i pitanje postoje li razlike u perfekcionizmu s obzirom na spol? Proučavanjem literature može se uočiti kako se u počecima istraživanja perfekcionizma nije davalo značaja ovom pitanju. Međutim, postupno je rasla znatizelja pa se u istraživanja počelo uključivati testiranje razlika između muškaraca i žena na perfekcionizmu. Parker i Adkins (1995) uočili su da se konstrukcija i validacija Multidimenzionalne skale perfekcionizma Frost i suradnika (1990) sastojala od uzorka koji su činile samo žene s jednog prestižnog sveučilišta. Cilj njihovog istraživanja bio je validirati upitnik ponovno, ali na uzorku s muškarcima i ženama (171 žena i 107 muškaraca) te nisu dobili statistički značajne razlike niti u ukupnom rezultatu niti na pojedinim podljestvicama. Isti instrument koristili su Sotardi i Dubien (2019) te, također, nisu dobili spolne razlike u rezultatima na MSP-F. Nadalje, Sherry i suradnici (2014) su kao jedan od ciljeva svojeg istraživanja imali utvrditi razlikuje li se odnos između narcizma i perfekcionizma kod muškaraca, odnosno žena. Kao mjeru perfekcionizma koristili su Multidimenzionalnu skalu perfekcionizma od 45 čestica, odnosno instrument koji mjeri tri vrste perfekcionizma – usmjeren sebi, usmjeren drugima i socijalno očekivan perfekcionizam. Rezultati su pokazali da se odnos perfekcionizam-narcizam generalizirao jednako na muškarce i žene, odnosno nisu pronađene razlike. Prema njihovim podacima postoji više sličnosti nego



razlika u načinu kako narcisoidni muškarci i žene traže savršenstvo. S druge strane, Jaradat (2013) je, također, u svom istraživanju nastojao utvrditi spolne razlike na perfekcionizmu učenika i učenica srednjih škola koristeći APS-R instrument (engl. *Almost Perfect Scale – Revised*) koji mjeri adaptivan i maladaptivan perfekcionizam. Spolne razlike su se pojavile na podljestvici *Visoki standardi* na način da su djevojčice postizale značajno više rezultate. Sudeći po tome, učenice mogu pokazivati veću motivaciju za postignućima i akademskim uspjehom. Slično navode i Sand i suradnici (2021) te u svom radu govore kako djevojčice u osnovnoj školi pokazuju više tendencija k perfekcionističkim ponašanjima u odnosu na dječake, no da ova razlika još nije potvrđena među mladima u ranoj i kasnoj adolescenciji. Također, perfekcionizam izražen kao maladaptivna zabrinutost zbog evaluacije se kod mladih odraslih pokazao značajno višim kod žena nego kod muškaraca (Sand i sur., 2021). Autori su u svom istraživanju dobili da su djevojke postizale nešto više rezultate na socijalno očekivanom perfekcionizmu te da su bile sklonije postizanju visokih rezultata iznad 90. percentila na ukupnom rezultatu perfekcionizma, perfekcionizmu usmjerenom prema sebi i socijalno očekivanom perfekcionizmu (Sand i sur., 2021). Valja napomenuti da su autori za mjeru perfekcionizma koristili *Eating Disorders Inventory (EDI)* koji se sastoji od svega 6 čestica koje se mogu podijeliti u dvije kategorije, odnosno mjeru za perfekcionizam usmjeren sebi i socijalno očekivan perfekcionizam. Nadalje, Haase i suradnici (2013) su na uzorku studenata psihologije, između ostaloga, htjeli istražiti razlikuju li se muškarci i žene u različitim domenama perfekcionizma. Kao domene uzeli su fakultet/posao, međuljudske odnose (interpersonalne), tjelesnu aktivnost/sport, izgled te domaće okruženje, a kao mjera perfekcionizma korištena je kraća verzija Ljestvice pozitivnog i negativnog perfekcionizma (engl. *Positive and Negative Perfectionism Scale – PANPS*) koja se sastoji od 13 čestica. Rezultati su pokazali da su žene postizale više rezultate negativnog perfekcionizma u domeni posla/fakulteta, dok su muškarci imali otprilike podjednake rezultate kroz sve domene. Prema Speirs Neumeister (2017) nisu nađene razlike između nadarenih muških i ženskih studenata te između matematički nadarenih muških i ženskih učenika osnovne škole (mjereno Multidimenzionalnom skalom perfekcionizma Frosta i suradnika (1990)). Međutim, mjereno na istom instrumentu, nađene su razlike u spolu nadarenih učenika na način da su dječaci postizali više rezultate na podljestvici *zabrinutost zbog pogrešaka*, dok su djevojke postizale više rezultate na podljestvici *organiziranost*. Što se tiče matematički nadarenih učenika i podljestvica, djevojke su ponovno postizale više rezultate na podljestvici *organiziranost*, a dječaci na podljestvici *roditeljska očekivanja* (Speirs Neumeister, 2017). Nadalje, govoreći o psiholozima, Burgess i suradnici (2006) u svom su istraživanju na australskim psiholozima

testirali spolne razlike u tri komponente radoholizma, a u komponentu radoholičarsko ponašanje na poslu ulaze i perfekcionistička ponašanja. Prema njihovim rezultatima žene su postizale više rezultate na toj komponenti (uključujući i na perfekcionizmu) koja je povezana s nižim razinama zadovoljstva i dobrobiti. Uz sve navedeno, može se jedino zaključiti da su potrebna daljnja istraživanja razlika u perfekcionizmu s obzirom na spol te da bi se trebalo uključiti više dobnih skupina i različite struke.

### 1.2. Psihološka dobrobit

Prije svega, kada govorimo o dobrobiti, potrebno je razlikovati psihološku i subjektivnu dobrobit. Subjektivna dobrobit uključuje kognitivnu i emocionalnu komponentu koje su međusobno povezane, ali ipak odvojene (Žibrat, 2019). Ona se razlikuje i s obzirom na kolektivističku i individualističku kulturu na način da u kolektivističkoj osobna sreća i zadovoljstvo pojedinca ovise o dobrobiti svih ostalih ljudi za razliku od vlastitog osjećaja zadovoljstva koji ne ovisi o drugim ljudima (Ahuvia, 2002). U kolektivističkim kulturama, također, veći značaj se pridaje kognitivnoj sastavnici jer na pojedinčevo subjektivno zadovoljstvo uvelike utječu mišljenja drugih ljudi o njihovom životu, a za mjerenje subjektivne dobrobiti uključuju se ispunjenost, uspjeh, smisao, ugodne i neugodne emocije te zadovoljstvo raznim područjima poput obitelji, posla, braka i sl. (Žibrat, 2019).

Psihološka dobrobit, s druge strane, postiže se ostvarivanjem svojih potencijala, povezanošću s drugima, altruizmom, osobnim rastom, ostvarenjem smisla života te pozitivnim odnosima s drugim ljudima (Ryan i Deci, 2001). Fredrickson (2001) je vodeća psihologinja u području pozitivne psihologije te je u svom radu predstavila i definirala pojam procvata (engl. *flourishing*) kojim se posebno ističe doprinos i važnost pozitivnih emocija u životu kroz Teoriju proširenja i izgradnje. Sam psihološki procvat uključuje sve bitne sastavnice za ostvarenje pozitivnog funkcioniranja poput optimističnog pogleda na svijet, uključenosti u svakodnevne sadržaje, smisla u životu, samoprihvatanja te osjećaja povezanosti i kompetentnosti (Ryan i Deci, 2001). Još jedan pogled Ruska i Watersa (2015) ističe da pozitivno psihološko funkcioniranje uključuje pet sastavnica – pažnju i svijest, emocije, razumijevanje te nošenje s problemima, ciljeve i navike te osobne odnose.

Seligman (2012) u svojoj knjizi Procvat (engl. *Flourish*) uvodi novu teoriju pozitivne psihologije, odnosno novi PERMA model psihološkog procvata koji se sastoji od pet glavnih komponenti: pozitivnih emocija, uključenosti, osobnih odnosa, smisla i postignuća. Komponenti emocija dodana je sastavnica negativnih emocija iz razloga što se u istom trenutku

moгу doživljavati emocije sa suprotnih polova ugone, odnosno neugode, a pozitivne emocije su bitan dio izgradnje odnosa, dobrog psihološkog funkcioniranja te smanjivanja stresa (Žibrat, 2019).

### *1.2.1. Odnos perfekcionizma i dobrobiti*

Govoreći o perfekcionizmu i psihološkoj dobrobiti, Flett i Hewitt (2015) predlažu tezu da perfekcionizam umanjuje psihološki procvat, odnosno emocionalnu, psihološku i socijalnu dobrobit. U prilog tome ide i istraživanje Egan i suradnika (2007) koji su u svom istraživanju dobili da je psihološki distress više određen višim negativnim (maladaptivnim) perfekcionizmom, nego nižim pozitivnim (mjereno PANPS ljestvicom). Drugim riječima, ukoliko pojedinac na instrumentu pokazuje niske razine i pozitivnog i negativnog perfekcionizma tada neće prijavljivati velike razine psihološkog distressa za razliku ukoliko pokazuje visoke razine negativnog perfekcionizma (Egan i sur., 2007). Također, D'souza i suradnici (2011) ističu da su pojedinci visoko na perfekcionizmu više negativno pogođeni stresorima svakodnevnog života te da doživljavaju više razine anksioznosti i niže razine zadovoljstva životom.

Birch i suradnici (2019) prvi su proveli istraživanje koje je za cilj imalo istražiti odnos perfekcionizma (usmjeren na sebe, na druge i socijalno očekivan) s PERMA modelom psihološkog procvata, odnosno hoće li tri oblika perfekcionizma pokazati različite odnose sa svakim PERMA elementom. Istraživanje je uključivalo većinski studente psihologije (72%) i žene (86%). Dobiveno je da perfekcionizam ima udio u velikom dijelu varijance u svim PERMA elementima potvrđujući mišljenje da je perfekcionizam osobina ličnosti koju treba uzeti u obzir u objašnjavanju individualnih razlika u dobrobiti. Socijalno očekivani perfekcionizam značajno je pridonosio svim provedenim modelima sugerirajući da ima najveći udio, u odnosu na ostale modele, u psihološkom procvatu, dok je perfekcionizam usmjeren na druge imao najmanji (Birch i sur., 2019). Zanimljivo je istaknuti da nalazi ovog istraživanja pružaju podršku ideji da perfekcionizam snižava psihološku dobrobit, odnosno da socijalno očekivani perfekcionizam ometa procvat dok ga perfekcionizam usmjeren na sebe pojačava što dovodi u pitanje tezu Fletta i Hewitta (2015) da perfekcionizam općenito smanjuje psihološki procvat (Birch i sur., 2019).

S druge strane, istraživanje Stoeber i Otto (2006) ističe da je adaptivan dio perfekcionizma povezan s višim razinama subjektivne dobrobiti, nižim razinama anksioznosti i suicidalnih ideacija. Također se pokazao povezanim i s višim razinama ekstraverzije i

savjesnosti, a to su dimenzije ličnosti povezane s pozitivnim afektom i većim osjećajem smisla u životu. Sukladno tim nalazima može se zaključiti da suprotni odnosi koje imaju dimenzije perfekcionistačkih težnji i perfekcionistačke zabrinutosti sugeriraju na to da bi perfekcionistačka zabrinutost mogla smanjivati psihološki procvat, dok bi ga perfekcionistačke težnje pojačavale (Birch i sur., 2019). Slične rezultate dobili su i Stoeber i Corr (2016) koji potvrđuju važnost uključivanja perfekcionizma u sagledavanju procvata te dobivaju nalaze da perfekcionizam usmjeren na sebe pokazuje pozitivan odnos s procvatom, dok socijalno očekivan perfekcionizam pokazuje negativan odnos. Navedeno sugerira da perfekcionista nisko na socijalno očekivanom, a visoko na perfekcionizmu usmjerenom na sebe doživljavaju visoke razine procvata, dok oni visoko na socijalno očekivanom i nisko na perfekcionizmu usmjerenom na sebe doživljavaju niske razine procvata (Stoeber i Corr, 2016). Međutim, ove nalaze je potrebno tumačiti s oprezom iz razloga što negativne posljedice perfekcionizma općenito nadilaze one pozitivne te je perfekcionizam daleko od sinonima za mentalno zdravlje i psihološku dobrobit (Birch i sur., 2019).

### *1.2.2. Moguće negativne posljedice perfekcionizma općenito*

Brojna istraživanja bavila su se perfekcionizmom mjenjenim na razne načine i njegovim negativnim posljedicama po ljudsko psihičko i tjelesno zdravlje. Naime, postoje razne mjere dobrobiti, no iz gore navedenog je vidljivo da ih većina uključuje, na ovaj ili onaj način, pozitivne/negativne emocije, osobne odnose, zdravlje, ispunjenost i postignuća (osobna i profesionalna). Perfekcionizam se pokazao kao rizičan faktor za razne vrste psihopatologije te je povezan s prijevremenom smrću, poremećajima u prehrani, lošim tjelesnim zdravljem, ideacijama o samoubojstvu, anksioznošću te smanjuje uspješnost psihoterapije, a uz to i predviđa pojavu depresivnih simptoma u budućnosti (Dresser, 2005; Smith i sur., 2022; Stairs i sur., 2012). Socijalno očekivan perfekcionizam predviđa dugoročno povećanje tendencije ka graničnoj strukturi ličnosti, depresivnih simptoma, ideacija samoubojstva (Dimaggio i sur., 2015; Smith i sur., 2022), viših razina profesionalnog stresa, netolerancije na neizvjesnost, nezadovoljstvo poslom te fizioloških manifestacija stresa (Childs i Stoeber, 2012) dok perfekcionizam usmjeren na druge predviđa narcističnu grandioznost, Makijavelizam, psihopatiju te disfunkcije u interpersonalnim odnosima (Smith i sur., 2022).

### *1.2.3. Perfekcionizam i dobrobit kod psihologa i pravnika*

Prema Richardson i suradnicima (2020) psiholozi doktorandi (engl. *doctoral trainees*) koji su postizali visoke rezultate na samokritičnom perfekcionizmu skloniji su depresiji i sindromu sagorijevanja, a prema Cipriano (2007) maladaptivan perfekcionizam mjenjen skalom

*Almost Perfect Scale – Revised* imao je direktan negativan učinak na psihološku dobrobit pravnika u uzorku, točnije pokazivali su više razine stresa, depresije, anksioznosti i somatizacije simptoma. Stairs i suradnici (2012) navode da je perfekcionizam nađen u pozadini anoreksije, bulimije, socijalne fobije, paničnog poremećaja, anksioznosti, depresije te opsesivno-kompulzivnog poremećaja neovisno o načinu na koji je mjeren.

Skead i suradnici (2018) navode da je prevalencija viših razina samoprijavljenog psihološkog distresa (koji uključuje stres, anksioznost i depresiju) veća kod studenata prava u odnosu na studente drugih struka, uključujući studente psihologije, ali i u odnosu na opću populaciju. Skead i suradnici (2018) također ističu kako je poznato da pravnici i studenti prava doživljavaju mnogo više stresa, anksioznosti i depresije u odnosu na opću populaciju te su, u svom istraživanju, stavili naglasak na prevalenciju poremećaja prehrane i zlouporabe alkohola u profesiji pravnika. Kao razloge tome ističu velika radna opterećenja, pesimističnu i neprijateljsku prirodu prava kao struke, sklonost pravnika da budu perfekcionista, veliku i brojnu konkurenciju, ekonomski pritisak i sl. Pravnici općenito imaju visoku sklonost razvijanju ovisničkih ponašanja, depresije, opsesivno-kompulzivnih poremećaja, interpersonalne osjetljivosti, anksioznosti, hostilnosti, fobija, paranoidnih poremećaja i psihoza (Dresser, 2005). Gazica i suradnici (2021) također navode da, uspoređujući druge profesije, odvjetnici češće smatraju da njihovi poslodavci ne promoviraju i ne pružaju resurse za mentalno zdravlje i terapiju. Štoviše, čak i ako su takve usluge dostupne, organizacije kojima je prioritet produktivnost u odnosu na psihološku dobrobit neće poticati traženje pomoći iz straha od stigmatizacije.

Postavlja se pitanje može li perfekcionizam predvidjeti dobrobit pojedinca? Sotardi i Dubien (2019) su u svom istraživanju na studentima prve godine na Novom Zelandu istražili upravo to pitanje. Kao mjeru perfekcionizma koristili su MSP-F (Multidimensionalnu skalu perfekcionizma Frosta i suradnika (1990)), a kao mjeru dobrobiti *World Health Organization Well-Being Index (WHO-5)*. Testirali su predviđanje s pet dimenzija perfekcionizma, odnosno pet podljestvica izuzevši podljestvicu *organiziranost* te dobili da je svaki prediktor značajno sudjelovao u objašnjenju varijance dobrobiti osim prediktora *roditeljska očekivanja*.

Ranije je bilo rečeno da su istraživanja pokazala kako se perfekcionizam i/ili perfekcionistačke težnje pronalaze i čak potiču u strukama koje se visoko vrednuju i u kojima se postavljaju visoki standardi, poput prava i psihologije. Naravno, pravo i psihologija nisu jedine, ali nam je usporedba te dvije struke istraživački bila zanimljiva iz nekoliko razloga.

Pravo i psihologija imaju mnogo toga zajedničkog, ali imaju i neke ključne razlike. Zajedničko im je to da obje struke pomažu ljudima, iako pravo, za razliku od psihologije, nije dio pomagačkih struka. Ovisno o specifičnom djelokrugu rada, obje struke imaju visok stupanj osobne i profesionalne odgovornosti za svoje postupke prema strankama/klijentima, a što je detaljno propisano zakonima koji su ranije spomenuti. Također, obje struke u kontekstu strukovnih udruga imaju propisane i etičke kodekse koji detaljno opisuju o čemu sve treba voditi računa i posebno što treba izbjegavati po pravilima struke. Objе struke naglašavaju važnost kritičkog i analitičkog mišljenja, čak i snalaženje u kompleksnoj mreži međusobnih odnosa, pri čemu razaznaju razliku između subjektivnog dojma i objektivne situacije, kao i važnost komunikacijskih vještina. Ono što razdvaja pravo i psihologiju jest to što pravo na ljudsko ponašanje gleda dihotomno – je li u skladu sa zakonom ili nije, dok psihologija pokušava razumijeti zašto se ljudi ponašaju na određeni način. Također, psihologija uzima u obzir, osim ponašanja, i afekt i kogniciju i konativni element i ličnost, a osim razumijevanja pojedinog ponašanja, nastoji i opisati i predvidjeti, ali i prevenirati pojedina ponašanja, afekte, kognicije i motivaciju. Psihologija ne vrednuje, ili barem ne bi trebala, nego pokušava razumijeti i dati podršku kako bi osoba u potrebi sama došla do rješenja, prepoznajući i naglašavajući pri tome jake strane koje osoba ima. Pravo nudi konkretno rješenje za konkretni problem, ne vodeći previše računa o subjektivnom dojmu, osjećajima ili načinu razmišljanja klijenta. Ranije je bilo spomenuto i navedeno kako se obje struke u Republici Hrvatskoj razlikuju i po (ne)uređenosti sustava koji nadzire njihovo profesionalno djelovanje, bar na deklaratornoj razini što nije slučaj u drugim državnim uređenjima (npr. Zavod za zapošljavanje u SAD-u navodi da je nužan doktorat ili bar magisterij uz specifične dopusnice na osnovu dodatnog usavršavanja za obavljanje psihološke djelatnosti; U.S. Bureau of Labor, 2022). Važno je spomenuti i tzv. *Trait-activation theory* ili teoriju aktivacije osobina (Tett i Burett, 2003; Tett i sur., 2013) koja govori o tome da su dispozicije ili osobine ličnosti latentne i mogu biti aktivirane socijalnim ili okolinskim faktorima, pri čemu autori posebno naglašavaju radno okruženje. Drugim riječima, zahtjevi posla ili način na koji je propisano obavljati posao može aktivirati osobinu ličnosti ili ju čak intenzivirati ako je već prisutna u fenotipu. Nedavno je baš u kontekstu radnog okruženja napravljen detaljan pregled literature (Tatt i sur., 2021) koji je pokazao smislenost te teorije. Ovaj interakcionistički pristup, koji kaže da su i (pre)dispozicija i (socijalni) kontekst važni u području psihologije rada naglašava pristup *person-job fit* po kojem smo to uspješniji u određenom poslu, što su nam osobine ličnosti više u skladu sa zahtjevima konkretnog posla. Doprinos ove teorije je taj što je ukazala i na mogućnost da se ljudi adekvatno mogu prilagoditi zahtjevima posla, ako situacija to traži. O tome se govori i u

psihologiji ličnosti u kontekstu organizacijske psihologije, koja ne izuzima situaciju kao važnu za modifikaciju ili čak trajnu promjenu dispozicije. Primjer tomu je i rad Tasselli i suradnika (2018) koji je upravo dao pregled literature o dispozicijskim promjenama u organizacijskom kontekstu. Štoviše, često se pogrešno tumači kako je dispozicija stalna i stabilna u vremenu i prostoru, što jesu univerzalni kriteriji da bi nešto bilo osobina ličnosti (Larsen i Buss, 2017), ali izostavlja se ključna riječ „relativno“. Ličnost koja se ne mijenja, koja ne maturira i koja se ne može prilagoditi situaciji, iako su pomaci relativno mali, nije funkcionalna ličnost i spada pod psihopatologiju, točnije u poremećaje ličnosti.

Sukladno svemu rečenom, a na temelju teorije aktivacije osobine, smatramo da su pravo i psihologija dvije struke u Hrvatskoj koje je potrebno istražiti kako bismo dobili odgovor na pitanje koliko radno okruženje, posebno u kontekstu zakona, ima efekt na neke temeljne karakteristike ljudi koji rade taj posao. Iako u Hrvatskoj postoje i druge struke koje su slične ili iste u kontekstu zahtjeva posla i volje (i/ili mogućnosti) Zakonodavca i temeljne strukovne komore da propiše pravila ponašanja, smatramo da su pravo i psihologija dobri primjeri jer obje spadaju u struke kod kojih je primjetan perfekcionizam, a u Hrvatskoj se prilično razlikuju u kontekstu pozivanja na odgovornost. S obzirom na sve navedeno, postavlja se pitanje mogu li perfekcionista ujedno imati i visoku dobrobit života te u kojoj od navedenih profesija više, odnosno manje?

## **2. PROBLEMI I HIPOTEZE**

Problem 1: Ispitati postoje li razlike u perfekcionizmu dobivenom na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma (MPS-F) s obzirom na pravnike i psihologe neovisno o spolu.

Hipoteza 1: Pravnici postižu značajno više rezultate na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma i njenim podljestvicama u odnosu na psihologe bez obzira na spol.

Problem 2: Utvrditi ostvaruju li muškarci ili žene više rezultate na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma (MPS-F).

Hipoteza 2: Žene postižu više rezultate na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma u odnosu na muškarce.

Problem 3: Predvidjeti rezultate na PERMA Profiler upitniku na osnovi rezultata na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma (MPS-F).

Hipoteza 3: Viši ostvareni rezultati na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma (MPS-F) i podljestvicama koje mjere negativni perfekcionizam (zabrinutost zbog pogrešaka, roditeljska očekivanja, roditeljska prigovaranja i dvojba u vlastitu izvedbu) predviđaju lošiju opću dobrobit mjerenu PERMA Profiler upitnikom.

### **3. METODA**

#### *3.1. Sudionici*

U istraživanju je sudjelovalo sveukupno 213 sudionika, od čega 147 žena (69%), a 65 muškaraca (31%). Podaci sudionika prikupljeni su na temelju dvije skupine – psiholozi i pravnici koji su u radnom odnosu.

Uzorak psihologa čini 109 sudionika od čega je 89 žena (81,7%) i 20 muškaraca (18,3%). Najmlađi sudionik ima 24 godine, a najstariji 60 uz prosječnu dob od 32 godine ( $SD = 8,19$ ). Najkraći radni staž sudionika je pola godine, dok je najduži 35 godina uz prosječno 6,6 godina radnog staža ( $SD = 8,01$ ). Također, broj godina studiranja varirao je od najkraćih 4 do najduljih 11 godina, a prosjek je iznosio 5,8 godina studiranja ( $SD = 1,12$ ). Najviše sudionika studiralo je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu ( $N = 36$ ), zatim na Fakultetu hrvatskih studija ( $N = 25$ ), Filozofskom fakultetu u Rijeci ( $N = 15$ ), Filozofskom fakultetu u Osijeku ( $N = 12$ ), Sveučilištu u Zadru ( $N = 10$ ), Hrvatskom katoličkom sveučilištu ( $N = 9$ ) te Filozofskom fakultetu u Mostaru ( $N = 2$ ). Jedna osoba je navela studiranje na Medicinskom fakultetu u Zagrebu te je ta osoba isključena iz daljnje obrade rezultata. Samo 5 sudionika je navelo da ne rade u struci, dok njih 104 radi. Također, najviše sudionika je u ozbiljnoj vezi ( $N = 43$ ), zatim u braku ( $N = 34$ ), samci ( $N = 25$ ) te rastavljeni ( $N = 2$ ) i oni koji žive u izvanbračnoj zajednici ( $N = 2$ ), u vezi ( $N = 1$ ), u neozbiljnoj vezi ( $N = 1$ ) te životnom partnerstvu ( $N = 1$ ). Njih 89 je navelo da nema djecu (81,7%), dok ih 20 ima (18,3%). Nadalje, 69 sudionika navodi da ima prosječna mjesečna primanja (63,3%), 32 da imaju iznadprosječna (29,4%) te njih 8 da ima ispodprosječna mjesečna primanja (7,3%).

Uzorak pravnika čini 103 sudionika od čega 58 žena (56,3%) i 45 muškaraca (43,7%). Najmlađi sudionik ima 24, a najstariji 66 godina uz prosječnu dob od 37 godina ( $SD = 10,55$ ). Najkraći radni staž sudionika je pola godine, dok je najduži 42 godine uz prosječno 10,1 godinu radnog staža ( $SD = 10,54$ ). Također, broj godina studiranja varirao je od najkraćih 4 do najduljih 12 godina, a prosjek je iznosio 7 godina studiranja ( $SD = 2,10$ ). Najviše sudionika studiralo je na Pravnom fakultetu u Zagrebu ( $N = 47$ ), zatim u Osijeku ( $N = 40$ ), Splitu ( $N = 8$ ), Rijeci ( $N = 6$ ) te u Sarajevu ( $N = 1$ ) i Banjoj Luci ( $N = 1$ ). Svega 7 sudionika je navelo da ne rade u struci,



dok njih 95 radi, a jedna osoba nije zaposlena. Najviše sudionika je u braku ( $N = 44$ ), zatim u ozbiljnoj vezi ( $N = 29$ ), samci ( $N = 24$ ) te rastavljeni ( $N = 3$ ), a po jedna osoba je u dugoj vezi te u vezi na početku i rastavljena u ozbiljnoj vezi. Njih 61 je navelo da nema djecu (59,2%), dok ih 42 ima (40,8%). Nadalje, 53 sudionika navodi da ima prosječna mjesečna primanja (51,5%), 35 da imaju iznadprosječna (34,0%) te njih 15 da ima ispodprosječna mjesečna primanja (14,6%).

### 3.2. Instrumenti

#### 3.2.1. Multidimenzionalna skala perfekcionizma (Frost i sur., 1990)

Za mjeru perfekcionizma korištena je Multidimenzionalna skala perfekcionizma (*Multidimensional Perfectionism Scale*, MPS-F) koja mjeri 6 dimenzija, a sastoji se od 35 tvrdnji. Navedene dimenzije obuhvaćene ovom skalom su – *osobni standardi*, *zabrinutost zbog pogrešaka*, *roditeljska očekivanja*, *roditeljska prigovaranja*, *dvojba u vlastitu izvedbu* te *organiziranost*. Sudionik za svaku tvrdnju procjenjuje stupanj svog slaganja na skali Likertova tipa od 1 „potpuno se slažem“ do 5 „potpuno se ne slažem“, a ukupan rezultat računa se kao zbroj procjena pojedinih čestica na svim podljestvicama izuzev podljestvicu *organiziranost*, pri čemu veći broj označava veći stupanj slaganja s tvrdnjom. Individualan rezultat na svakoj od 6 podljestvica predstavlja zbroj procjena onih čestica od kojih se ta podljestvica sastoji, no tvrdnja pod brojem 35 boduje se obrnuto, dok se ukupan rezultat dobiva zbrojem procjena pojedinih čestica na svim podljestvicama izuzev podljestvicu *organiziranost*. Čestice iz navedene podljestvice se ne ubrajaju u ukupan rezultat iz razloga što su dobivene niske korelacije te podljestvice s ostalima te sa zbrojem svih čestica skale perfekcionizma. Primjer čestice za podljestvicu *osobni standardi* je „Ako si ne postavim najviše standarde, vjerojatno ću završiti kao drugorazredna osoba.“, za podljestvicu *zabrinutost zbog pogrešaka* „Neuspješan sam kao osoba ako ne uspijem u poslu/školi.“, za podljestvicu *roditeljska očekivanja* „Moji roditelji postavili su mi jako visoke standarde.“, za podljestvicu *roditeljska prigovaranja* „Kao dijete kažnjavali su me ako ne bih savršeno učinio/la stvari.“, za podljestvicu *dvojba u vlastitu izvedbu* „Čak i kad nešto radim jako pažljivo, često osjećam da nije napravljeno dovoljno dobro.“ te za podljestvicu *organiziranost* „Organizacija je vrlo važna za mene“. Koeficijenti unutarnje konzistencije kreću svih subskala kreću se između  $\alpha = 0,77$  i  $\alpha = 0,93$ , a za cijelu skalu je  $\alpha = 0,90$  (Zubčić i Vulić-Prtorić, 2008). Na ovom istraživanju i ukupnom uzorku, koeficijent unutarnje konzistencije cijele skale je  $\alpha = 0,90$ . Pouzdanost za podljestvicu *roditeljska prigovaranja*  $\alpha = 0,81$ , za podljestvicu *zabrinutost zbog pogrešaka*  $\alpha = 0,90$ , za podljestvicu

organiziranost  $\alpha = 0,90$ , za podljestvicu *roditeljska očekivanja*  $\alpha = 0,82$ , za podljestvicu *osobni standardi*  $\alpha = 0,80$ , te za podljestvicu *sumnja u vlastitu izvedbu*  $\alpha = 0,75$ .

### 3.2.2. PERMA Profiler (Butler i Kern, 2016)

Kao mjera općenite dobrobiti i kvalitete života i međuljudskih odnosa korišten je upitnik *PERMA Profiler* (Butler i Kern, 2016) pomoću kojeg se procjenjuje 5 odrednica dobrobiti – *pozitivne emocije* (P – engl. *positive emotions*), *uključenost* (E – engl. *engagement*), *međuljudski odnosi* (R – engl. *relationships*), *smisao* (M – engl. *meaning*) i *postignuće* (A – engl. *accomplishment*) te su dodani konstrukti *fizičko zdravlje*, *negativne emocije*, *usamljenost* i *ukupna dobrobit* u svrhu pružanja više informacija. Sastoji se od 23 tvrdnje koje zahvaćaju navedene konstrukte, a sudionik za svaku tvrdnju odgovara na ljestvici od 0 „nikad“ do 10 „uvijek“ ovisno u kojoj se mjeri tvrdnja odnosi na njega. Upitnik je konstruiran na način da se svaka dimenzija može gledati zasebno, a koeficijenti unutarnje konzistencije za svaku podljestvicu su između  $\alpha = 0,80$  i  $\alpha = 0,90$  izuzev podljestvicu *uključenost* čija je unutarnja konzistencija između  $\alpha = 0,65$  i  $\alpha = 0,75$  (Butler i Kern, 2016).

Upitnik je javno dostupan na engleskom jeziku, dok je u ovom radu korišten hrvatski prijevod Kristijana Žibrata koji ga je za potrebe svog diplomskog rada preveo 2019. godine, a validirao 2021. godine na studentima Hrvatskog katoličkog sveučilišta. Koeficijenti unutarnje konzistencije na hrvatskom prijevodu upitnika slični su originalnim, točnije kreću se između  $\alpha = 0,78$  i  $\alpha = 0,90$  za sve podljestvice izuzev podljestvicu *uključenost* čija je unutarnja konzistencija  $\alpha = 0,68$  (Žibrat, 2019; 2021). Koeficijenti unutarnje pouzdanosti Cronbach alpha na uzorku ovog istraživanja iznose za pojedine podljestvice:  $\alpha_P = 0,91$ ,  $\alpha_E = 0,63$ ,  $\alpha_R = 0,82$ ,  $\alpha_M = 0,85$ ,  $\alpha_A = 0,77$ ,  $\alpha_N = 0,75$ ,  $\alpha_H = 0,92$ .

Primjer čestice za podljestvicu *pozitivne emocije* je „Općenito, koliko često se osjećate radosno?“, za podljestvicu *uključenost* „Koliko često se u potpunosti uživite u ono što radite?“, za podljestvicu *međuljudski odnosi* „Do koje mjere dobivate pomoć i podršku od drugih osoba kada vam je ona potrebna?“, za podljestvicu *smisao* „Općenito, do koje mjere smatrate da vodite svrsishodan i smislen život?“, za podljestvicu *postignuće* „Koliko često osjećate da napredujete prema ostvarenju vaših ciljeva?“. Primjer čestica za dodatnu podljestvicu *fizičko zdravlje* „Općenito, što biste rekli kakvo je Vaše zdravlje?“, za podljestvicu *negativne emocije* „Općenito, koliko često se osjećate tjeskobno?“ za podljestvicu *usamljenost* „Koliko usamljeno se osjećate u svojem svakodnevnom životu?“ te za podljestvicu *ukupna dobrobit* „Kada uzmete sve u obzir, što biste rekli koliko ste sretni?“.

### *3.3. Postupak*

Provedba istraživanja započela je 3. lipnja i trajala do 4. srpnja 2022. godine. Poveznica za upitnik u elektroničkom obliku (Google Obrasci) postavljena je u razne Facebook grupe namijenjene psiholozima s pozivom za sudjelovanje u istraživanju za diplomski rad. Također, osobno su kontaktirani psiholozi i pravnici putem elektroničke pošte i direktnim porukama putem LinkedIna s istom zamolbom za ispunjavanjem i zamolbom za prosljeđivanjem ankete svojim kolegama. U sklopu poziva na sudjelovanje u istraživanju bilo je navedeno da su potrebni sudionici psiholozi/pravnici koji su u radnom odnosu. Pritiskom na poveznicu, sudionici su pristupili prvoj stranici upitnika na kojoj su bile objašnjene osnovne informacije, odnosno svrha provođenja istraživanja te je dodatno objašnjeno da je ispunjavanje anonimno, da mogu odustati u bilo kojem trenutku i da će se rezultati obrađivati isključivo na grupnoj razini. U slučaju pitanja, naveden je i kontakt istraživačice na koji se mogu javiti. Nastavkom istraživanja sudionici su dali svoj pristanak na prikupljanje podataka, a samo ispunjavanje upitnika trajalo je otprilike 7 minuta.

Sudionici su na početku popunjavali pitanja sociodemografskog tipa pri čemu su se prikupljali podaci o dobi, spolu, završenom fakultetu, broju godina studiranja, godinama trenutnog radnog staža, zaposlenjem u struci, statusom veze, imanjem djece te vrsti primanja (ispodprosječna, prosječna ili iznadprosječna). Nakon toga slijedilo je ispunjavanje upitnika Multidimenzionalne skale perfekcionizma (MSP-F) te upitnika PERMA Profiler, a na početku se nalazila uputa o načinu rješavanja. Na kraju je sudionicima zahvaljeno na ispunjavanju.

#### 4. REZULTATI

Prikupljeni podaci obrađeni su u *IBM SPSS Statistics Data Editor 23* programu. Za početak su izračunati deskriptivni podaci na svim varijablama u istraživanju, poduzorcima i ukupnom uzorku.

**Tablica 1**

*Deskriptivni podaci ukupnih rezultata na upitniku Multidimenzionalne skale perfekcionizma s obzirom na struku i spol (N = 212)*

|           | <i>N</i> | <i>M</i> | <i>SD</i> | <i>min</i> | <i>max</i> | <i>Sk.</i> | <i>Kurt.</i> | <i>K-S</i> | <i>S-W</i> | <i>Sk<sub>z</sub></i> |
|-----------|----------|----------|-----------|------------|------------|------------|--------------|------------|------------|-----------------------|
| pravnici  | 103      | 78,36    | 17,57     | 45         | 134        | 0,38       | 0,17         | 0,08       | 0,98       | 1,61                  |
| psiholozi | 109      | 75,33    | 18,23     | 41         | 127        | 0,52       | -0,13        | 0,10*      | 0,97*      | 2,23                  |
| žene      | 147      | 77,07    | 18,81     | 41         | 134        | 0,47       | -0,19        | 0,07*      | 0,98*      | 2,35                  |
| muškarci  | 65       | 76,20    | 15,91     | 42         | 123        | 0,28       | 0,25         | 0,09       | 0,98       | 0,93                  |
| ukupno    | 212      | 76,80    | 17,93     | 41         | 134        | 0,44       | -0,05        | 0,07**     | 0,98**     | 2,59                  |

Napomena: \*  $p < 0,05$ ; \*\*  $p > 0,01$ ; *Sk* = koeficijent asimetrije; *Kurt.* = zaobljenost raspodjele; *K-S* = Kolmogorov-Smirnov test; *S-W* = Shapiro-Wilk test; *Sk<sub>z</sub>* = omjer koeficijenta asimetrije s pripadajućom standardnom pogreškom

Iz Tablice 1 možemo vidjeti izračunate ukupne rezultate na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma (u daljnjem tekstu MSP-F) posebno za četiri skupine – pravnike, psihologe te žene i muškarce u ukupnom uzorku. S obzirom na struku, pravnici brojčano postižu nešto više rezultate na MSP-F ( $M_{pravnici} = 78,36$  uz  $SD = 17,57$ ) u odnosu na psihologe ( $M_{psiholozi} = 75,33$  uz  $SD = 18,23$ ), dok se kod spola pokazuje da žene postižu više rezultate ( $M_{žene} = 77,07$  uz  $SD = 18,81$ ;  $M_{muškarci} = 76,20$  uz  $SD = 15,91$ ). Izračunati su i statistici asimetričnosti i spljoštenosti te su korišteni Kolmogorov-Smirnov i Shapiro-Wilk testovi za provjeru normalnosti distribucija. Prema navedenim testovima, raspodjele perfekcionizma kod pravnika te kod muškaraca su smatrane normalnima, dok su raspodjele psihologa i žena blago pozitivno asimetrične.

**Tablica 2**

Deskriptivni podaci ukupnih rezultata na upitniku PERMA Profiler s obzirom na struku i spol ( $N = 212$ )

|           | <i>N</i> | <i>M</i> | <i>SD</i> | <i>min</i> | <i>max</i> | <i>Sk.</i> | <i>Kurt</i> | <i>K-S</i> | <i>S-W</i> | <i>Sk<sub>z</sub></i> |
|-----------|----------|----------|-----------|------------|------------|------------|-------------|------------|------------|-----------------------|
| pravnici  | 103      | 7,57     | 1,29      | 2,94       | 9,81       | -1,15      | 1,95        | 0,09*      | 0,93**     | -4,82                 |
| psiholozi | 109      | 7,52     | 1,16      | 3,56       | 9,44       | -1,13      | 1,27        | 0,15**     | 0,92**     | -4,89                 |
| žene      | 147      | 7,59     | 1,17      | 3,56       | 9,75       | -0,94      | 0,84        | 0,12**     | 0,94**     | -4,72                 |
| muškarci  | 65       | 7,44     | 1,34      | 2,94       | 9,81       | -1,38      | 2,54        | 0,12*      | 0,90**     | -4,64                 |
| ukupno    | 212      | 7,55     | 1,22      | 2,94       | 9,81       | -1,13      | 1,64        | 0,11**     | 0,93**     | -6,65                 |

Napomena: \*  $p < 0,05$ ; \*\*  $p > 0,01$ ; *Sk* = koeficijent asimetrije; *Kurt.* = zaobljenost raspodjele; *K-S* = Kolmogorov-Smirnov test; *S-W* = Shapiro-Wilk test; *Sk<sub>z</sub>* = omjer koeficijenta asimetrije s pripadajućom standardnom pogreškom

U tablici 2 navedeni su isti podaci po skupina samo za ukupan rezultat na upitniku PERMA Profiler. Iz nje vidimo da su pravnici i psiholozi postizali gotovo jednake rezultate, dok gledajući spol, vidimo da su žene postizale brojčano nešto veći rezultat ( $M_{\bar{z}} = 7,59$  uz  $SD_{\bar{z}} = 1,17$ ), odnosno da imaju veće ukupno zadovoljstvo u odnosu na muškarce u uzorku ( $M_M = 7,44$  uz  $SD_M = 1,34$ ). Iz testiranja normaliteta raspodjela uočava se da nijedna raspodjela ne poprima oblik normalne, već da su sve negativno asimetrične, što je i za očekivati s obzirom da PERMA upitnik obuhvaća odgovore na skali od 1 do 10, a veći rezultat označava više zadovoljstvo raznim aspektima života.

**Tablica 3**

Deskriptivni podaci svih podljestvica na korištenim instrumentima s obzirom na struku ( $N = 212$ )

|     | struka    | <i>M</i> | <i>SD</i> | <i>min</i> | <i>max</i> | <i>Sk</i> | <i>Kurt</i> | <i>K-S</i> | <i>S-W</i> | <i>Skz</i> |
|-----|-----------|----------|-----------|------------|------------|-----------|-------------|------------|------------|------------|
| PC  | pravnici  | 8,32     | 3,66      | 4          | 19         | 0,10      | 0,66        | 0,15**     | 0,97**     | 0,42       |
|     | psiholozi | 8,22     | 3,36      | 4          | 20         | 0,96      | 0,71        | 0,14**     | 0,92**     | 4,17       |
| CM  | pravnici  | 22,46    | 7,80      | 9          | 45         | 0,44      | -0,41       | 0,10*      | 0,97*      | 1,83       |
|     | psiholozi | 20,59    | 7,61      | 9          | 40         | 0,70      | -0,38       | 0,14**     | 0,93**     | 3,04       |
| O   | pravnici  | 24,59    | 4,72      | 12         | 30         | -0,65     | -0,35       | 0,14**     | 0,92**     | -2,71      |
|     | psiholozi | 24,06    | 4,78      | 9          | 30         | -1,09     | 1,05        | 0,17**     | 0,91**     | -4,74      |
| PE  | pravnici  | 13,49    | 4,62      | 5          | 25         | 0,35      | -0,63       | 0,12**     | 0,97*      | 1,46       |
|     | psiholozi | 12,93    | 4,63      | 5          | 25         | 0,48      | -0,3        | 0,13**     | 0,97**     | 2,09       |
| PS  | pravnici  | 24,89    | 5,25      | 14         | 35         | -0,35     | -0,52       | 0,09*      | 0,97*      | -1,46      |
|     | psiholozi | 24,28    | 5,08      | 11         | 34         | -0,12     | -0,50       | 0,07       | 0,99       | -0,52      |
| D   | pravnici  | 9,20     | 3,40      | 4          | 19         | 0,68      | -0,03       | 0,13**     | 0,95**     | 2,83       |
|     | psiholozi | 9,31     | 3,62      | 4          | 18         | 0,55      | -0,34       | 0,11**     | 0,95**     | 2,39       |
| P   | pravnici  | 7,37     | 1,55      | 2,33       | 10         | -1,05     | 1,49        | 0,12**     | 0,93**     | -4,38      |
|     | psiholozi | 7,35     | 1,56      | 2,67       | 10         | -1,19     | 1,26        | 0,15**     | 0,90**     | -5,17      |
| E   | pravnici  | 7,60     | 1,43      | 3,67       | 10         | -0,83     | 0,40        | 0,14**     | 0,94**     | -3,46      |
|     | psiholozi | 7,22     | 1,27      | 3,33       | 9,33       | -0,81     | 0,90        | 0,10*      | 0,94**     | -3,52      |
| R   | pravnici  | 7,87     | 1,57      | 2,33       | 10         | -1,11     | 1,36        | 0,13**     | 0,92**     | -4,63      |
|     | psiholozi | 7,99     | 1,45      | 3          | 10         | -0,88     | 0,75        | 0,14**     | 0,94**     | -3,83      |
| M   | pravnici  | 7,47     | 1,73      | 2          | 10         | -1,16     | 1,15        | 0,17**     | 0,91**     | -4,83      |
|     | psiholozi | 7,38     | 1,5       | 1,67       | 9,67       | -1,19     | 1,69        | 0,17**     | 0,9**      | -5,17      |
| A   | pravnici  | 7,49     | 1,31      | 3,33       | 10         | -1,01     | 1,17        | 0,15**     | 0,93**     | -4,21      |
|     | psiholozi | 7,62     | 1,20      | 3          | 9,33       | -1,41     | 2,62        | 0,16**     | 0,89**     | -6,13      |
| N   | pravnici  | 4,34     | 1,63      | 1          | 8          | 0,25      | -0,76       | 0,09       | 0,97*      | 1,04       |
|     | psiholozi | 4,75     | 1,68      | 2          | 9          | 0,43      | -0,61       | 0,10**     | 0,96**     | 1,87       |
| H   | pravnici  | 7,21     | 1,89      | 1          | 10         | -0,95     | 0,72        | 0,15**     | 0,93**     | -3,96      |
|     | psiholozi | 7,30     | 1,93      | 1          | 10         | -1,17     | 1,02        | 0,17**     | 0,90**     | -5,09      |
| Lon | pravnici  | 3,76     | 2,38      | 1          | 10         | 0,60      | -0,73       | 0,19**     | 0,90**     | 2,50       |
|     | psiholozi | 3,96     | 2,22      | 1          | 9          | 0,75      | -0,33       | 0,19**     | 0,91**     | 3,26       |

Napomena: \* $p < 0,05$ ; \*\* $p < 0,01$ ; PC = roditeljsko prigovaranje; CM = zabrinutost zbog pogrešaka; O = organiziranost; PE = roditeljska očekivanja; PS = osobni standardi; D = sumnja u vlastitu izvedbu; P = pozitivne emocije; E = uključenost; R = međuljudski odnosi; M = smisao; A = postignuća; N = negativne emocije; H = fizičko zdravlje; Lon = usamljenost; *Sk* = koeficijent asimetrije; *Kurt.* = zaobljenost raspodjele; *K-S* = Kolmogorov-Smirnov test; *S-W* = Shapiro-Wilk test; *Sk<sub>z</sub>* = omjer koeficijenta asimetrije s pripadajućom standardnom pogreškom

Izračunati su i deskriptivni podaci za svaku pojedinu podljestvicu oba korištena instrumenta (PERMA Profiler i MSP-F) za pravnike i za psihologe (Tablica 3). Vidimo da su aritmetičke sredine po strukama za pojedine podljestvice vrlo slične te da su sve raspodjele asimetrične u jednakom smjeru izuzev raspodjelu za podljestvicu *osobni standardi* kod psihologa koja ne odstupa od normaliteta.

**Tablica 4**

*Deskriptivni podaci svih podljestvica na korištenim instrumentima s obzirom na spol (N = 212)*

|     | spol   | <i>M</i> | <i>SD</i> | <i>min</i> | <i>max</i> | <i>Sk</i> | <i>Kurt</i> | <i>K-S</i> | <i>S-W</i> | <i>Skz</i> |
|-----|--------|----------|-----------|------------|------------|-----------|-------------|------------|------------|------------|
| PC  | žensko | 8,25     | 3,59      | 4          | 20         | 1,09      | 0,92        | 0,15**     | 0,9**      | 5,45       |
|     | muško  | 8,32     | 3,31      | 4          | 18         | 0,69      | -0,01       | 0,13**     | 0,94**     | 2,30       |
| CM  | žensko | 21,76    | 8,04      | 9          | 40         | 0,43      | -0,80       | 0,10**     | 0,95**     | 2,15       |
|     | muško  | 20,91    | 7,07      | 9          | 45         | 0,96      | 0,94        | 0,15**     | 0,93**     | 3,20       |
| O   | žensko | 24,94    | 4,42      | 11         | 30         | -0,86     | 0,29        | 0,13**     | 0,92**     | -4,30      |
|     | muško  | 22,91    | 5,19      | 9          | 30         | -0,77     | 0,22        | 0,14**     | 0,94**     | -2,57      |
| PE  | žensko | 13,33    | 4,69      | 5          | 25         | 0,43      | -0,43       | 0,10**     | 0,97**     | 2,15       |
|     | muško  | 12,91    | 4,49      | 6          | 24         | 0,38      | -0,66       | 0,10       | 0,96*      | 1,27       |
| PS  | žensko | 24,48    | 5,26      | 13         | 35         | -0,11     | -0,65       | 0,06       | 0,98*      | -0,55      |
|     | muško  | 24,82    | 4,95      | 11         | 34         | -0,54     | -0,13       | 0,10       | 0,97       | -1,80      |
| D   | žensko | 9,27     | 3,69      | 4          | 18         | 0,57      | -0,45       | 0,13**     | 0,95**     | 2,85       |
|     | muško  | 9,25     | 3,09      | 4          | 19         | 0,7       | 0,62        | 0,13*      | 0,96*      | 2,33       |
| P   | žensko | 7,43     | 1,51      | 3          | 10         | -1,01     | 1,05        | 0,13**     | 0,93**     | -5,05      |
|     | muško  | 7,21     | 1,65      | 2,33       | 10         | -1,28     | 1,68        | 0,16**     | 0,89**     | -4,27      |
| E   | žensko | 7,37     | 1,36      | 3,33       | 10         | -0,59     | 0,31        | 0,10**     | 0,97**     | -2,95      |
|     | muško  | 7,48     | 1,37      | 3,33       | 9,33       | -1,12     | 1,20        | 0,13**     | 0,91**     | -3,73      |
| R   | žensko | 8,06     | 1,47      | 3          | 10         | -1,05     | 1,04        | 0,14**     | 0,92**     | -5,25      |
|     | muško  | 7,66     | 1,57      | 2,33       | 10         | -0,95     | 1,36        | 0,12*      | 0,94**     | -3,17      |
| M   | žensko | 7,46     | 1,54      | 1,67       | 10         | -1,15     | 1,60        | 0,16**     | 0,92**     | -5,75      |
|     | muško  | 7,33     | 1,77      | 2          | 10         | -1,14     | 0,94        | 0,17**     | 0,9**      | -3,80      |
| A   | žensko | 7,60     | 1,16      | 3          | 9,67       | -1,04     | 1,68        | 0,12**     | 0,94**     | -5,20      |
|     | muško  | 7,46     | 1,43      | 3,33       | 10         | -1,31     | 1,40        | 0,19**     | 0,87**     | -4,37      |
| N   | žensko | 4,66     | 1,62      | 2          | 9          | 0,41      | -0,49       | 0,11**     | 0,97**     | 2,05       |
|     | muško  | 4,32     | 1,75      | 1          | 8          | 0,31      | -0,88       | 0,14**     | 0,96*      | 1,03       |
| H   | žensko | 7,32     | 1,9       | 1          | 10         | -1,07     | 0,81        | 0,18**     | 0,91**     | -5,35      |
|     | muško  | 7,11     | 1,93      | 1          | 10         | -1,06     | 0,99        | 0,12*      | 0,92**     | -3,53      |
| Lon | žensko | 3,91     | 2,27      | 1          | 9          | 0,62      | -0,54       | 0,17**     | 0,92**     | 3,10       |
|     | muško  | 3,75     | 2,37      | 1          | 10         | 0,73      | -0,53       | 0,21**     | 0,89**     | 2,43       |

Napomena: \* $p < 0,05$ ; \*\* $p < 0,01$ ; PC = roditeljsko prigovaranje; CM = zabrinutost zbog pogrešaka; O = organiziranost; PE = roditeljska očekivanja; PS = osobni standardi; D = sumnja u vlastitu izvedbu; P = pozitivne

emocije; E = uključenost; R = međuljudski odnosi; M = smisao; A = postignuća; N = negativne emocije; H = fizičko zdravlje; Lon = usamljenost;  $Sk$  = koeficijent asimetrije;  $Kurt.$  = zaobljenost raspodjele;  $K-S$  = Kolmogorov-Smirnov test;  $S-W$  = Shapiro-Wilk test;  $Sk_z$  = omjer koeficijenta asimetrije s pripadajućom standardnom pogreškom

Iz tablice 4 vidimo deskriptivne podatke za sve podljestvice korištenih instrumenata u istraživanju. Uočava se, također, da se aritmetičke sredine ne razlikuju mnogo između muškaraca i žena, osim na podljestvici *organiziranost* na kojoj žene postižu više rezultate. Većina raspodjela odstupa od normaliteta u istom smjeru, a jedine koje ne odstupaju su raspodjela muškaraca na podljestvici *osobni standardi*, zatim raspodjela žena na istoj ljestvici uz napomenu da prema Shapiro-Wilk testu odstupa od normaliteta na razini značajnosti od 5%. Na isti način razlikuje se i raspodjela žena na podljestvici *roditeljska očekivanja* gdje Kolmogorov-Smirnov test pokazuje normalnu raspodjelu, a prema Shapiro-Wilk odstupa od normaliteta na razini značajnosti od 5%.

### Tablica 5

*Testiranje značajnosti razlika svih podljestvica perfekcionizma i ukupnog rezultata s obzirom na struku i s obzirom na spol (N = 212)*

| Zavisna varijabla   | Nezavisne varijable | $t$   | $df$ | $p$    | Pogreška kvadrata | Stand. pogreška razlike |
|---------------------|---------------------|-------|------|--------|-------------------|-------------------------|
| MSP-F <sub>uk</sub> | struka              | 1,23  | 210  | > 0,05 | 3,02              | 2,46                    |
|                     | spol                | 0,32  | 210  | > 0,05 | 0,87              | 2,68                    |
| PC                  | struka              | 0,21  | 210  | > 0,05 | 0,10              | 0,48                    |
|                     | spol                | -0,15 | 210  | > 0,05 | -0,08             | 0,52                    |
| CM                  | struka              | 1,77  | 210  | > 0,05 | 1,87              | 1,06                    |
|                     | spol                | 0,73  | 210  | > 0,05 | 0,85              | 1,15                    |
| O                   | struka              | 0,82  | 210  | > 0,05 | 0,54              | 0,65                    |
|                     | spol                | 2,92  | 210  | < 0,05 | 2,03              | 0,70                    |
| PE                  | struka              | 0,88  | 210  | > 0,05 | 0,56              | 0,64                    |
|                     | spol                | 0,61  | 210  | > 0,05 | 0,42              | 0,69                    |
| PS                  | struka              | 0,86  | 210  | > 0,05 | 0,61              | 0,71                    |
|                     | spol                | -0,44 | 210  | > 0,05 | -0,34             | 0,77                    |
| D                   | struka              | -0,22 | 210  | > 0,05 | -0,11             | 0,48                    |
|                     | spol                | 0,04  | 210  | > 0,05 | 0,02              | 0,52                    |

Napomena: PC = roditeljsko prigovaranje; CM = zabrinutost zbog pogrešaka; O = organiziranost; PE = roditeljska očekivanja; PS = osobni standardi; D = sumnja u vlastitu izvedb; MSP-F<sub>uk</sub> = ukupan rezultat na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma

Nakon deskriptivnih podataka, provedeno je testiranje značajnosti razlika u rezultatima perfekcionizma na svim podljestvicama te na ukupnom rezultatu posebno s obzirom na struku i s obzirom na spol (Tablica 5). Prije provedbe t-testa provjerene su sve pretpostavke za njegovo korištenje te je zaključeno da su zadovoljene. Također, nije se pristupilo računanju složene



ANOVA-e zbog velikog nesrazmjera muških i ženskih sudionika u skupini psihologa zbog čega je uvelike smanjena statistička snaga interakcijskog efekta. Što se tiče normalnosti raspodjela, prema Klineu (2005) distribucija se može smatrati normalnom ako se vrijednosti indeksa asimetrije kreću u rasponu od -3 do +3 te je primjereno koristiti parametrijske statističke analize. Također, raspodjele koje prelaze vrijednosti -3 do 3 asimetrične su u istom smjeru te su svi Leveneovi testovi pokazali da je homogenost varijance zadovoljena za sve testirane parove. Iz Tablice 5 je uočljivo kako je jedina statistički značajna razlika u perfekcionizmu na podljestvici *organiziranost* s obzirom na spol na način da žene u uzorku postižu više rezultate, odnosno više su organiziranije u odnosu na muškarce ( $M_{\bar{z}} = 24,94$  uz  $SD_{\bar{z}} = 4,42$ ;  $M_M = 22,91$  uz  $SD_M = 5,19$ ). Sudeći prema rezultatima, nisu potvrđene hipoteze da će pravnici i žene postizati više rezultate na perfekcionizmu, uz ponovnu naznaku da su žene postizale više rezultate na podljestvici *organiziranost* (vidi Tablicu 4).

**Tablica 6**

*Korelacije ukupnog rezultata PERMA Profiler upitnika (kriterija) s ukupnim rezultatima podljestvica i cijele ljestvice MSP-F (prediktora; N = 212)*

|                              | CM       | O       | PE       | PS      | D        | PC       | MSP-F <sub>uk</sub> |
|------------------------------|----------|---------|----------|---------|----------|----------|---------------------|
| PERMA Profiler <sub>uk</sub> | -0,316** | 0,201** | -0,189** | 0,031   | -0,414** | -0,314** | -0,318**            |
| CM                           | 1        | 0,088   | 0,449**  | 0,492** | 0,570**  | 0,388**  | 0,876**             |
| O                            |          | 1       | 0,133**  | 0,250** | 0,029    | -0,054   | 0,139*              |
| PE                           |          |         | 1        | 0,418** | 0,171**  | 0,592**  | 0,721**             |
| PS                           |          |         |          | 1       | 0,217**  | 0,203**  | 0,690**             |
| D                            |          |         |          |         | 1        | 0,233**  | 0,594**             |
| PC                           |          |         |          |         |          | 1        | 0,620**             |
| MSP-F <sub>uk</sub>          |          |         |          |         |          |          | 1                   |

Napomena: \* $p < 0,05$ ; \*\* $p < 0,01$ ; PERMA Profiler<sub>uk</sub> = ukupan rezultat na upitniku PERMA Profiler; CM = zabrinutost zbog pogrešaka; O = organiziranost; PE = roditeljska očekivanja; PS = osobni standardi; D = sumnja u vlastitu izvedbu; PC = roditeljsko prigovaranje; MSP-F<sub>uk</sub> = ukupan rezultat na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma

Nadalje, prije provedbe regresijske analize s ukupnim rezultatom PERMA Profiler upitnika kao kriterijem, izračunate su interkorelacije prediktora, odnosno svih podljestvica i ukupnog rezultata perfekcionizma s navedenim kriterijem u Tablici 6. U analizi se nisu koristile podljestvice navedenog upitnika kao kriterijske varijable iz razloga što je autor hrvatskog

prijevida i validacije (Žibrat, 2019) naveo da ne preporučuje korištenje podljestvica kao samostalnih varijabli. Provedeno je nekoliko kombinacija regresijskih analiza, no interkorelacije se ne mijenjaju pa su u Tablici 6 prikazani svi mogući prediktori. Kriterij je statistički značajno povezan na razini značajnosti od 1% sa svim prediktorima osim s podljestvicom *osobni standardi*, a najviša povezanost je s podljestvicom *sumnja u vlastitu izvedbu* ( $r = -0,414$ ) što upućuje na nalaz da je zadovoljstvo veće što je manja sumnja u izvedbu. Nadalje, interkorelacije prediktora su većinom značajne s malom do umjerenom korelacijom (ponegdje i visokom) dok su jedino statistički neznačajne povezanosti između podljestvice *organiziranost* s podljestvicama *sumnja u vlastitu izvedbu* i *roditeljsko prigovaranje*.

**Tablica 7**

*Korelacije podljestvica Multidimenzionalne skale perfekcionizma s podljestvicama PERMA Profiler upitnika (N = 212)*

|     | CM       | O       | PE       | PS      | D        | PC       |
|-----|----------|---------|----------|---------|----------|----------|
| P   | -0,295** | 0,160*  | -0,146*  | -0,044  | -0,376** | -0,282** |
| E   | -0,142*  | 0,142*  | -0,065   | 0,128   | -0,229** | -0,118   |
| R   | -0,348** | 0,131   | -0,224** | -0,09   | -0,272** | -0,365** |
| M   | -0,309** | 0,166*  | -0,202** | 0,009   | -0,432** | -0,266** |
| A   | -0,172*  | 0,224** | -0,143*  | 0,199** | -0,396** | -0,257** |
| N   | 0,375**  | -0,086  | 0,150*   | 0,104   | 0,389**  | 0,280**  |
| H   | -0,207** | 0,142*  | -0,071   | -0,109  | -0,225** | -0,174*  |
| Lon | 0,328**  | -0,116  | 0,097    | 0,067   | 0,317**  | 0,181**  |

Napomena: \* $p < 0,05$ ; \*\* $p < 0,01$ ; CM = zabrinutost zbog pogrešaka; O = organiziranost; PE = roditeljska očekivanja; PS = osobni standardi; D = sumnja u vlastitu izvedbu; PC = roditeljsko prigovaranje; P = pozitivne emocije; E = uključenost; R = međuljudski odnosi; M = smisao; A = postignuća; N = negativne emocije; H = fizičko zdravlje; Lon = usamljenost

Tablica 7 prikazuje korelacije podljestvica korištenih instrumenata u istraživanju te valja napomenuti da se radi o niskim do srednjim korelacijama. Uz to, budući da nije u fokusu ovog istraživanja, razlike između korelacija nisu testirane te su relativni odnosi promatrani na tentativnoj razini. Iz tablice 7 je vidljivo da je podljestvica *zabrinutost zbog pogrešaka* značajno povezana sa svakom komponentom dobrobiti, a najviše s *negativnim emocijama* na način da viši rezultati na jednoj podljestvici ukazuju također na više rezultate na drugoj. Podljestvica *organiziranost* ima značajne niske povezanosti sa svim podljestvicama dobrobiti osim s *negativnim emocijama* i *usamljenosti*. Najviša povezanost (iako relativno niska) je s podljestvicom *postignuća* što ima smisla jer veća organiziranost ukazuje na veći osjećaj

postignuća. Podljestvica *roditeljska očekivanja* pokazuje nisku povezanost s komponentama *pozitivnih emocija, međuljudskih odnosa, smisla* i postignuća od čega je najviša negativna povezanost s *međuljudskim odnosima* na način da viši rezultati na podljestvici *roditeljska očekivanja* ukazuju na niže rezultate na komponenti zadovoljstva *međuljudskim odnosima* i obrnuto. Nadalje, podljestvica *osobni standardi* značajno je nisko pozitivno povezana jedino s komponentom *postignuća*. Također, podljestvica *sumnja u vlastitu izvedbu* značajno je povezana sa svim komponentama dobrobiti, od čega najviše s komponentom *smisla*. Viši rezultati na podljestvici *sumnja u vlastitu izvedbu* upućuju na niže rezultate na podljestvici *smisla* i obrnuto. Na kraju, podljestvica *roditeljsko prigovaranje* statistički je značajno povezana sa svim komponentama dobrobiti osim s komponentom *uključenost*, a najvišu negativnu povezanost ima, kao i kod podljestvice *roditeljska očekivanja*, s komponentom *međuljudskih odnosa* na način da viši rezultati na podljestvici *roditeljsko prigovaranje* ukazuju na niže rezultate i zadovoljstvo komponentom *međuljudskih odnosa* i obrnuto.

**Tablica 8**

*Regresijska analiza ukupnog rezultata PERMA Profiler upitnika kao kriterija s ukupnim rezultatom perfekcionizma te s podljestvicama perfekcionizma kao prediktorima (N = 212)*

|                     | PERMA Profiler <sub>uk</sub> |         | Regresijski model        |
|---------------------|------------------------------|---------|--------------------------|
|                     |                              |         | $R = 0,32$               |
| MPS-F <sub>uk</sub> | $\beta$                      | -0,32   | $R^2 = 0,101$            |
|                     | $t$                          | -4,87** | Prilag. $R^2 = 0,097$    |
|                     |                              |         | $F(1, 210) = 23,68^{**}$ |
| CM                  | $\beta$                      | -0,14   |                          |
|                     | $t$                          | -1,64   |                          |
| O                   | $\beta$                      | 0,17    | $R = 0,54$               |
|                     | $t$                          | 2,83**  | $R^2 = 0,29$             |
| PE                  | $\beta$                      | -0,07   | Prilag. $R^2 = 0,27$     |
|                     | $t$                          | -0,90   | $F(6, 205) = 13,87^{**}$ |
| PS                  | $\beta$                      | 0,19    |                          |
|                     | $t$                          | 2,68**  |                          |
| D                   | $\beta$                      | -0,33   |                          |
|                     | $t$                          | -4,54** |                          |
| PC                  | $\beta$                      | -0,17   |                          |
|                     | $t$                          | -2,23*  |                          |

Napomena: \* $p < 0,05$ ; \*\* $p < 0,01$ ; PC = roditeljsko prigovaranje; CM = zabrinutost zbog pogrešaka; O = organiziranost; PE = roditeljska očekivanja; PS = osobni standardi; D = sumnja u vlastitu izvedbu; MSP-F<sub>uk</sub> = ukupan rezultat na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma; PERMA Profiler<sub>uk</sub> = ukupan rezultat na upitniku PERMA Profiler

U Tablici 8 prikazane su dvije regresijske analize – jedna s ukupnim rezultatom perfekcionizma kao jednim prediktorom te druga s pojedinim podljestvicama MSP-F skale kao prediktorima uključujući podljestvicu *organiziranost*. U situaciji kada je ukupan rezultat perfekcionizma ujedno i jedini prediktor, perfekcionizmom je objašnjeno 10% ukupne varijance zadovoljstva raznim aspektima života prema PERMA Profiler upitniku. S obzirom da kvadrirani  $R$  može biti precijenjen, izračunat je i prilagođeni  $R^2$  koji bliže predstavlja pravo stanje u populaciji, a iznosi 9,7% objašnjene varijance. Model je statistički značajan što se vidi iz  $F$  vrijednosti s pripadajućim stupnjevima slobode. S druge strane, u modelu sa svim podljestvicama perfekcionizma kao prediktorima, objašnjeno je 29% ukupne varijance zadovoljstva prema PERMA Profiler upitniku. Prilagođeni  $R^2$  iznosi 0,27, odnosno 27% ukupne objašnjene varijance. Model je također značajan, a statistički značajni prediktori su podljestvice *organiziranost*, *osobni standardi* te *sumnja u vlastitu izvedbu* na razini značajnosti od 1%, a *roditeljska prigovaranja* na razini značajnosti od 5%, dakle može se reći da je četvrta hipoteza djelomično potvrđena jer su dvije od četiri podljestvice značajni prediktori u objašnjenju varijance dobrobiti.

Također, provedena je i regresijska analiza s ukupnim rezultatom perfekcionizma i podljestvicama koje on uključuje (odnosno bez podljestvice *organiziranost*) te je tim modelom objašnjeno 26% ukupnog zadovoljstva mjenog PERMA Profiler upitnikom, uz prilagođeni  $R^2$  od 24%. U ovom modelu izbačena je podljestvica *zabrinutost zbog pogrešaka* zbog kolinearnosti jer je nakon izračuna interkorelacija (vidi Tablicu 6) utvrđena prevelika povezanost navedene podljestvice s ostalim prediktorima, a posebno s ukupnim rezultatom ( $r = 0,876$ ) što znači da mjere gotovo istu stvar te bi njeno daljnje uključivanje u analizu rezultiralo umjetnim povećanjem objašnjene varijance. To je razlog zašto se pristupilo provođenju dviju odvojenih regresijskih analiza. Sve navedeno upućuje na zaključak da podljestvica *organiziranost* ipak doprinosi objašnjenju varijance, iako se ne uračunava u ukupnom rezultatu. Uz sve navedeno, potvrđena je hipoteza da se na temelju rezultata na perfekcionizmu može predviđati dobrobit na pravnicima i psiholozima.

## 5. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u perfekcionizmu na uzorcima pravnika i psihologa, razlikuju li se s obzirom na spol te može li se putem perfekcionizma predvidjeti zadovoljstvo raznim aspektima života poput emocija, uključenosti u svakodnevne sadržaje, međuljudskih odnosa, smisla te postignuća. Zbog ciljanih skupina, konkretno pravnika i psihologa koji su u radnom odnosu i pretpostavlja se da nemaju puno slobodnog vremena, korištena su samo dva instrumenta zbog ekonomičnosti istraživanja, odnosno samo jedna mjera perfekcionizma od mnoštva postojećih.

### *5.1. Testiranje razlika u perfekcionizmu s obzirom na struku i spol*

Testiranjem razlika ukupnog rezultata perfekcionizma na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma s obzirom na struku i spol nije utvrđena statistički značajna razlika. Prijašnje istraživanje Skead i suradnika (2018) navodi da su pravnici i studenti prava skloniji doživljavanju viših razina stresa, anksioznosti i depresije u odnosu na opću populaciju, uključujući i studente psihologije koje su naveli za usporedbu, a što se navodi u literaturi kao posljedica perfekcionizma. Ostala dostupna istraživanja (Benjamin i sur., 1986; Cipriano, 2007; Dresser, 2005; Gazica i sur., 2021) koja su se bavila pravnicima ističu mnoštvo negativnih strana te profesije koje svoje začetke imaju u obrazovanju, odnosno studiranju, a nastavlja se i nakon fakulteta kada uđu u radni odnos. Kod pravnika ne postoji edukacija o negativnim psihološkim ishodima, stresu, anksioznosti i ljudskim ponašanjima općenito, što je kontradiktorno s obzirom na činjenicu da u prirodi svog posla moraju komunicirati i surađivati s ljudima koji se nalaze u visoko stresnim situacijama bili oni tužitelji ili optuženici. Pravnici nemaju stručna znanja niti o načinima nošenja sa stresom niti o radu s ljudima koji su u stresnim situacijama. Psiholozi se, s druge strane, također mogu nalaziti u visoko rizičnim i stresnim situacijama u svom poslu ponajviše iz razloga što im je primarna zadaća rad s ljudima direktno, njihovo procjenjivanje i pomaganje što je vrlo spor postupak, a nerijetko rade i na psihološkim intervencijama i psihološkoj prvoj pomoći. Rezultati rada s ljudima vidljivi su najčešće tek nakon nekoliko mjeseci, a kod nekih slučajeva napredak je nepostojeć ili minimalan što stvara dodatan stres i sumnju psihologa u vlastitu kompetentnost pojačavajući unutarnje samokritike i tendenciju ka perfekcionizmu (D'souza i sur., 2011; Wittenberg i Norcross, 2001). Uz sve navedeno, nije potvrđena hipoteza da pravnici u Hrvatskoj postižu više rezultate na perfekcionizmu.

Testiranjem razlika ukupnog rezultata perfekcionizma s obzirom na spol nije dobivena statistički značajna razlika na uzorku ovog istraživanja, iako je pretpostavljeno da će žene

postizati više rezultate. Naime, prijašnja dostupna istraživanja koja su se bavila testiranjem spolnih razlika na perfekcionizmu su najčešće dosta zastarjela te su to istraživanja na populacijama školske djece (osnovne i srednje škole), nadarene djece te mladim adolescentima najviše do 21. godine. Također, korišteni su razni instrumenti kao mjera perfekcionizma i razni modeli što otežava, odnosno, onemogućava usporedbu rezultata. Jedino su Parker i Adkins (1995) ponovno validirali Multidimenzionalnu skalu perfekcionizma na miješanom uzorku za razliku od prvobitne validacije Frost i suradnika (1990) samo na uzorku žena prestižnog sveučilišta. Parker i Adkins (1995) validirali su instrument na miješanom uzorku studenata dva različita fakulteta s podjednakim brojem muškaraca i žena te su ustanovili da nema spolnih razlika niti na ukupnom rezultatu niti na pojedinim podljestvicama perfekcionizma. Nalazi nepostojanja spolne razlike na perfekcionizmu u ovom istraživanju je, stoga u skladu s nalazom Parkera i Adkinsa (1995), ali i Sotardi i Dubien (2019), no treba podsjetiti na puno manji broj muških sudionika u cijelom uzorku u odnosu na žene. Povećanjem uzorka i izjednačavanjem broja sudionika po spolu možda bi rezultiralo drugačijim nalazima. Isto tako, ovo istraživanje temeljilo se na uzorcima dvije specifične populacije i njihovim razlikama u perfekcionizmu, a nema dostupnih radova s tom konkretnom tematikom. Jedino istraživanje koje se konkretno bavilo spolnim razlikama i nekom mjerom perfekcionizma je istraživanje Burgess i suradnika (2006) na 324 žene i 134 muškarca psihologa gdje je dobiveno da su žene postizale više rezultate na komponenti radoholičarskog ponašanja na poslu koje uključuje i oblike perfekcionizma. Dakle, s obzirom na nedostatak usporedivih istraživanja, nalazi ovog mogu se smatrati isključivo temeljem za buduća razmatranja. Nadalje, testiranjem razlika na pojedinim podljestvicama perfekcionizma pronađena je statistički značajna razlika na podljestvici *organiziranost* s obzirom na spol na način da su žene postizale više rezultate, odnosno pokazuju veću tendenciju organiziranosti. Speirs Neumeister (2017) u svom je istraživanju na učenicima osnovne škole i matematički nadarenim učenicima osnovne škole dobila da su djevojčice postizale više rezultate na podljestvici *organiziranost* u odnosu na dječake. Nažalost, slični nalazi nisu dobiveni na starijim populacijama. S druge strane, neovisno o dobi, a posebno u zapadnim kulturama u koje se ubraja i Hrvatska, u istraživanjima se sustavno replicira nalaz da su žene generalno nešto savjesnije od muškaraca, a organiziranost je jedna od faceta savjesnosti (Verbree i sur., 2022). Stoga se čini da je nesustavnost nalaza u području perfekcionizma više odraz načina mjerenja nego što je upitno postojanje stvarnih razlika. Na metodološke nedostatke i neujednačenost operacionalizacija postojećih različitih mjera perfekcionizma upozorava i Greblo (2012), a što za posljedicu, između ostaloga, ima nekonzistentnost nalaza kada su u pitanju korelati. S obzirom da u ukupnom rezultatu perfekcionizma nije uključena

navedena podljestvica, u testiranju pojedinih komponenti uključene su sve podljestvice u svrhu dobivanja šireg pregleda, a dobiveni rezultati se ne mogu usporediti ni s jednim prijašnjim istraživanjem. Uz sve navedeno, ne može se reći da je potvrđena hipoteza da žene postižu više rezultate na perfekcionizmu u odnosu na muškarce iz razloga što je razlika dobivena samo na jednoj podljestvici od njih šest.

## 5.2. Predviđanje dobrobiti s obzirom na perfekcionizam

Provedenom regresijskom analizom s ukupnim rezultatom dobrobiti mjerenim PERMA Profiler upitnikom kao kriterijem i ukupnim rezultatom perfekcionizma na Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma kao prediktorom dobiveno je objašnjenje varijance dobrobiti od 10%. Ovaj postotak objašnjene varijance sa samo jednim prediktorom može se smatrati relativno dobrim. Nadalje, kada je u regresijsku analizu uključeno svih šest podljestvica perfekcionizma kao prediktorima, dobiveni postotak objašnjene varijance iznosio je 29%, uz korekciju za populaciju 27%. Razlog za uključivanjem svih šest podljestvica bio je dobivanje na širini zaključaka, a više komponenti perfekcionizma ide u prilog teoriji o različitim domenama perfekcionizma, odnosno da ljudi mogu biti više ili manje perfekcionistački nastrojeni u raznim aspektima života (Haase i sur., 2013). Kao značajni prediktori dobrobiti pokazale su se podljestvice *organiziranost*, *osobni standardi*, *sumnja u vlastitu izvedbu* te *roditeljsko prigovaranje*. Potrebno je istaknuti da prediktori *organiziranost* i *osobni standardi* imaju pozitivne vrijednosti, odnosno upućuju na nalaz da što su više vrijednosti istih da će biti i viši rezultati na kriteriju, odnosno dobrobiti te općenito spadaju pod kategorizaciju pozitivnog, odnosno adaptivnog perfekcionizma. S druge strane, *sumnja u vlastitu izvedbu* i *roditeljsko prigovaranje* poprimaju negativne vrijednosti, odnosno niži rezultati na tim podljestvicama predviđaju bolju dobrobit, a najveći doprinos objašnjenju varijance ima prediktor *sumnja u vlastitu izvedbu*. S obzirom na to, može se reći da je djelomično potvrđena hipoteza da će sve podljestvice biti značajni prediktori u objašnjenju varijance dobrobiti jer se većina pokazala značajnom, odnosno njih četiri od šest. Sotardi i Dubien (2019) pružaju osnovu za potvrđivanje ove hipoteze iz razloga što su koristeći MSP-F proveli multiplu regresijsku analizu s podljestvicama kao prediktorima (izuzevši *organiziranost*) te kao značajne prediktore dobili *sumnju u vlastitu izvedbu*, *roditeljsko prigovaranje* i *osobne standarde*. Prediktori koji se nisu pokazali značajnima za doprinos objašnjenju varijance ostali su *zabrinutost zbog pogrešaka* te *roditeljska očekivanja*. Međutim, njihovo istraživanje provedeno je na studentima prve godine fakulteta na Novom Zelandu, no nije navedeno kojeg fakulteta točno. Isto tako, potreban je oprez sa zaključcima iz razloga što

nije korištena ista mjera za dobrobit, a i potrebno je više sličnih istraživanja kako bi se moglo sigurnije zaključivati. Također, ciljne populacije se razlikuju u ova dva istraživanja te u tome može biti razlog zašto se u jednome kao značajan prediktor istaknulo *roditeljsko prigovaranje*, a u drugome nije. Njihovo istraživanje pruža osnovu ka utvrđivanju da dobrobit studenata može biti predviđena dimenzijama perfekcionizma. Moguće je da je dobrobit snižena u slučaju kada si studenti postave vrlo visoke akademske ciljeve, kada imaju strahove zbog neuspjeha, sumnje u sebe te posljedica neuspjeha baziranih na vanjskim i tuđim standardima (Sotardi i Dubien, 2019). Nadalje, Birch i suradnici (2019) prvi su koristili PERMA upitnik u kombinaciji s mjerom perfekcionizma, no rezultati nisu usporedivi jer je perfekcionizam mjeran ljestvicom MPS-H. Stoeber i Otto (2006) pružaju osnovu nalazima ovog istraživanja iz razloga što su oni dobili da adaptivan perfekcionizam pozitivno utječe na dobrobit, a ovdje se može uočiti da navedene podljestvice koje spadaju pod pozitivni perfekcionizam pozitivno koreliraju s ukupnim rezultatom PERMA upitnika. Sve u svemu, perfekcionizam možemo (i moramo) razmatrati u kontekstu sagledavanja psihološke dobrobiti (Birch i sur., 2019; Stoeber i Corr, 2016), a zaključujemo da je djelomično potvrđena hipoteza da se na temelju rezultata na perfekcionizmu može predviđati dobrobit pravnika i psihologa.

### 5.3. Ograničenja istraživanja i sugestije za buduća

Na početku se treba osvrnuti na dosta manji broj muških sudionika u uzorku psihologa. Naime, psiholozi su općenito populacija koja je zaista zasićena raznim i učestalim istraživanjima i od strane studenata, ali i od svojih kolega pa se pretpostavlja da su manje voljni ispunjavati upitnike. Razlika u broju muškaraca i žena se prvenstveno može objasniti činjenicom da u profesiji psihologije većinski prevladavaju žene (J. Stoeber i F.S. Stoeber, 2009) pa je do muških sudionika bilo iznimno teško doći. Također, proučavajući literaturu istraživanja koja su za uzorak imala psihologe, uočena je ista problematika manjka muških sudionika u odnosu na žene (Birch i sur., 2019; D'souza i sur., 2011; Grice i sur., 2018; Haase i sur., 2013; J. Stoeber i F.S. Stoeber, 2009; Richardson i sur., 2020). Multidimenzionalna skala perfekcionizma (Frost i sur., 1990) inicijalno je validirana samo na ženskom uzorku te se hrvatska validacija upitnika od Crnčić i suradnica (2006) također validirala na isti način. Iz navedenog je jasno da je manjak muških sudionika problem u istraživanjima iz razloga što se rezultati teže mogu generalizirati na populaciju te se teže utvrđuju spolne razlike, a ukoliko se ide na istraživanje spolnih razlika smanjena je statistička snaga zaključivanja. Uz to, podatak iz Psihološke komore pokazuje da je udio muškaraca psihologa članova komore na dan 1.



kolovoza 2022. bio svega 10,4% u odnosu na udio žena od 89,6% (*e-mail* korespondencija, kolovoz 2022.)

Istraživanje u ovom radu prvenstveno se temelji na korelacijama i testiranjem razlika te se ne može govoriti o uzročno-posljedičnom odnosu, tj. ne zna se u kojem smjeru te povezanosti djeluju. Isto tako, broj sudionika ima ulogu u rezultatima te bi povećanjem broja sudionika rezultati poprimili veću statističku snagu kao i većim brojem muškaraca u uzorku. U smislu struke nije kontrolirano niti ispitivano kojim segmentom, odnosno područjem, se sudionici bave što, također, može imati svojevrsne implikacije na rezultate. Što se tiče spola, nisu dovoljno istražene maskuline i feminine društvene uloge te odgoj, koji u današnje doba mogu imati značaj na rezultate istraživanja te mogu postojati kulturne razlike u perfekcionizmu pa valja imati dozu opreza u interpretaciji rezultata. Također, samim povećanjem broja muškaraca u uzorku moguće je da bi dobiveni rezultati bili drugačiji, odnosno da bi se pokazale razlike. Istraživanja navedena u uvodu koja se tiču spolnih razlika koriste razne mjere perfekcionizma te su zbog toga slabo usporedive. Sudeći prema tome, za iduća istraživanja bilo bi dobro uključiti nekoliko različitih mjera perfekcionizma radi šireg pregleda problematike. Također, upotreba *online* upitnika ima svoja ograničenja – ne može se znati tko je točno i s kolikom pažnjom ispunjavao upitnik te nedostaje kontrola vanjskih čimbenika. Ovakvim načinom prikupljanja sudionika ne može se sa sigurnošću odrediti je li upitnik došao do ciljane populacije pa je valjanost zaključaka samim time narušena kao i zbog samoselekcije sudionika. Umjesto osobnog kontaktiranja potencijalnih sudionika bez strategije, za buduća istraživanja može se pokušati nabaviti popis psihologa i pravnika iz pripadajuće komore te metodom slučajnog odabira odabrati osobe kojima će se slati zamolba za ispunjavanjem ukoliko je želja nastaviti s internetskim istraživanjem. Nadalje, bilo bi korisno u demografske podatke uključiti pitanje o stručnoj spremi roditelja s obzirom da perfekcionizam svoje korijene vuče iz ranih načina odgoja i roditeljskog/skrbnikovog ophođenja prema djetetu (Halgin i Leahy, 1989; Hamachek, 1978). Smith i suradnici (2022) navode da postoji povezanost u perfekcionizmu između roditelja i djeteta na način da djeca koja su izloženija perfekcionističkim ponašanjima svojih roditelja posljedično sama imaju tendencije istim ponašanjima prema modelu socijalnog učenja. Isto tako, može se uključiti i ispitivanje odgojnog stila roditelja kako bi se dobila detaljnija slika roditeljske uloge u perfekcionizmu.

Govoreći o korištenim instrumentima, moguće je da bi dobiveni podaci bili drugačiji da se obrnuo redoslijed upitnika koji su sudionici rješavali. Naime, moguće je da se pod utjecajem odgovora na pitanja o perfekcionizmu drugačije odgovaralo na pitanja o dobrobiti i

zadovoljstvu raznim aspektima života nakon toga, odnosno da su pitanja o perfekcionizmu na neki način utjecala na odgovore o dobrobiti. Također, bitno je spomenuti lošu unutarnju konzistenciju podljestvice *uključenost* upitnika *PERMA Profiler* što govori da vjerojatno ne obuhvaća niti mjeri dovoljno dobro ono što bi trebala.

#### 5.4. *Prevenција, tretmani perfekcionizma i praktične implikacije*

Perfekcionističke težnje su vrlo teške za tretiranje te je perfekcionizam stil ličnosti povezan s negativnim ishodom liječenja pa tako Flett i Hewitt (2002) za tretiranje predlažu farmakološku terapiju antidepresivima, kognitivno-bihevioralnu terapiju te emocionalno fokusiranu terapiju (EFT).

Kognitivno-bihevioralna terapija je trenutno aktualna kao način tretiranja perfekcionizma i pokazuje dobre rezultate. Rozental (2020) ističe četiri esencijalne komponente u procesu – (1) pružanje psihoedukacije i slaganje individualne koncepcije, (2) proširivanje područja samo-evaluacije, (3) provođenje ponašajnih eksperimenata u svrhu testiranja uvjerenja i predviđanja i (4) odrediti osobne standarde i suočiti se sa samokritiziranjem. KBT pristup primarno se bavi procesima koji održavaju perfekcionistička ponašanja i razmišljanja na način da osoba istraži pozitivne i negativne strane svog perfekcionizma što pomaže u pojačavanju motivacije za promjenom i izbjegava diskusiju o potrebi za snižavanjem vlastitih standarda (Rozental, 2020). Novije istraživanje Hoiles i suradnika (2022) potvrđuje kognitivno-bihevioralnu terapiju kao korisnu. Naime, u svom su istraživanju dobili efekt smanjenja perfekcionizma na podljestvicama osobni standardi i zabrinutost zbog pogrešaka te smanjenje dihotomnog mišljenja.

Wade (2017) daje niz preporuka za prevenciju razvitka perfekcionizma koje bi svojim djelovanjem bile usmjerene prvenstveno na školsku djecu što bi kasnije imalo dobrobit na te odrasle ljude. Prvo, navodi da nema potrebe za daljnjim osmišljavanjem različitih mjera perfekcionizma, ali da postoji potreba za razvitkom jedinstvenog alata koji može utjecati na razvoj klinički korisnih modela i intervencija koji mogu spriječiti nepotreban perfekcionizam kod mladih. Navedeni alat mogao bi uključiti dimenzije poput visokih standarda (perfekcionizam usmjeren na sebe i/ili socijalno očekivan perfekcionizam), mjerenje vlastite vrijednosti u smislu produktivnosti i postignuća te samokritičnost ukoliko ciljevi nisu postignuti. Drugo, potrebno je postići dogovor oko razine funkcionalne težnje i potrebe za izvrsnošću, a koja prepoznaje štetnu ulogu frustriranih potreba i neučinkovitosti. Treće, potreban je daljnji rad na razvoju modela za otkrivanjem optimalnih ciljeva za intervencije u

razredima usmjerene na beskorisni perfekcionizam, a ne samo na određene domene poput poremećaja u prehrani. Takav model trebao bi prepoznati različite grupe perfekcionizma kroz razvoj adolescenata kako bi intervencije bile relevantne za sve učenike (Wade, 2017). Četvrto, s obzirom na odnos između prevencije perfekcionizma i prevencije psihopatologije općenito, treba se razmotriti drugačije „oglašavanje“ tih intervencija na način da se počnu smatrati generičkim intervencijama za dobrobit i otpornost. Ovo bi, također, imalo prednost zaobilaženja zbnunjenosti oko perfekcionizma kao konstrukta i njegovog značenja u očima šire zajednice. Treba se pozabaviti i pitanjem bi li te intervencije bile učinkovitije ako su integrirane s drugim intervencijama (Wade, 2017).

Dresser (2005) u svom radu daje prijedloge kako bi se moglo promijeniti obrazovanje pravnika u svrhu poboljšanja kvalitete života i sprječavanja negativnih posljedica po tjelesno i psihičko zdravlje, a naglašava i važnost smanjenja količine stresa u pravnom obrazovanju. Navodi kako bi bilo poželjno stvoriti programe mentorstva između fakulteta i studenata ponajviše iz razloga što je fakultet vrlo bitna stavka za pružanje studentima motivacije, ustrajnosti, zadovoljstva, uključenosti i općenitog osjećaja uspjeha. Naime, studenti prava osjećaju da profesore za njih nije briga te da nijedan profesor ne iskazuje interes za njihov akademski uspjeh i napredak i da se ne mogu obratiti svojim profesorima za savjet. Također, studenti nemaju povratnu informaciju od svojih profesora u vezi s kvalitetom njihova rada, a sami profesori vjeruju da mogu biti efektivni podučavatelji bez interakcije sa studentima (Dresser, 2005). Nadalje, drugi način za eventualnu prevenciju je podučavanje studenata kako prepoznati stres te im pružiti i naučiti ih vještinama nošenja sa stresom. Studenti bi te vještine i znanja mogli ponijeti sa sobom i nakon fakulteta, odnosno u profesionalni rad. Takvi seminari pokazali su značajno smanjenje osjećaja stresa, anksioznosti i iracionalnosti, a tehnike i vještine koje se uče su vježbe opuštanja (duboko disanje, meditacija i relaksirajuća vizualizacija), metode uklanjanja stresora u vanjskom okruženju, metode kognitivnih tehnika u smislu revidiranja koncepta što je stresor, a što nije te specifične metode relaksacije za učenje i odgovaranje na ispitima (Dresser, 2005). Još jedna mogućnost bili bi redoviti ispiti/kolokviji na kojima bi se učilo manje gradiva pa bi samim time bili i manje stresni za razliku od velikih i opsežnih ispita koji su najčešće usmeni i subjektivni.

## 6. ZAKLJUČAK

Glavni cilj ovog istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u perfekcionizmu s obzirom na struku, odnosno pravnike i psihologe, s obzirom na spol te utvrditi može li se predviđati psihološka i tjelesna dobrobit i zadovoljstvo raznim aspektima života poput emocija, uključenosti u svakodnevne aktivnosti, međuljudskih odnosa, smisla, postignuća, subjektivnog osjećaja zdravlja te usamljenosti.

Dobiveni rezultati nisu pokazali postojanje razlika na ukupnom rezultatu perfekcionizma niti s obzirom na struku niti s obzirom na spol, dakle dvije hipoteze nisu potvrđene. Međutim, dobivena je značajna spolna razlika na podljestvici *organiziranosti* na način da su žene postizale više rezultate od muškaraca. Iako ne postoje znanstveni radovi koji su uspoređivali ove dvije populacije u perfekcionizmu, iz korištene literature može se zaključiti da je profesija pravnika stresnija pa onda i sklonija perfekcionizmu iz razloga navedenih u uvodu ovog rada.

Provedbom dva modela regresijske analize, najviše ukupne varijance dobrobiti objašnjeno je modelom s uključenih svih šest podljestvica perfekcionizma ( $R^2 = 0,29$ ), a treba spomenuti da je modelom s ukupnim rezultatom perfekcionizma kao prediktorom objašnjeno 10% ukupne varijance. S obzirom da je pronađen samo jedan znanstveni rad koji je proveo sličnu analizu i dobio slične rezultate (Sotardi i Dubien, 2019), možemo zaključiti da perfekcionizam predviđa barem dio psihološke i tjelesne dobrobiti kod pravnika i psihologa potvrđujući hipotezu. Također, hipoteza da će sve podljestvice perfekcionizma biti značajne u doprinosu objašnjenja varijance djelomično je potvrđena iz razloga što se dvije od šest ljestvica nisu pokazale značajnima, odnosno prediktori koji su značajni su *organiziranost*, *osobni standardi*, *sumnja u vlastitu izvedbu* te *roditeljsko prigovaranje*, od čega *sumnja u vlastitu izvedbu* ima najveći doprinos ( $\beta = -0,414$ ). Podljestvice *sumnja u vlastitu izvedbu* i *roditeljsko prigovaranje* smatraju se negativnim facetama perfekcionizma pa se tako može reći da negativne podljestvice perfekcionizma imaju ulogu u objašnjavanju snižene dobrobiti kod psihologa i pravnika.

## 7. POPIS LITERATURE

- Ahuvia, A. C. (2002). Individualism/collectivism and cultures of happiness: A theoretical conjecture on the relationship between consumption, culture and subjective well-being at the national level. *Journal of Happiness Studies*, 3(1), 23-36. <https://doi.org/10.1023/A:1015682121103>
- Benjamin, G. A. H., Kaszniak, A., Sales, B. i Shanfield, S. B. (1986). The role of legal education in producing psychological distress among law students and lawyers. *American Bar Foundation Research Journal*, 11(2), 225-252.
- Birch, H., McGann, D. i Riby, L. (2019). Perfectionism and PERMA: The benefits of other-oriented perfectionism. *International Journal of Wellbeing*, 9(1), 20-42. <https://doi.org/10.5502/ijw.v9i1.749>
- Bonfá-Araujo, B., Oshio, A. i Hauck-Filho, N. (2021). Seeing things in black-and-white: A scoping review on dichotomous thinking style. *Japanese Psychological Research*. <https://doi.org/10.1111/jpr.12328>
- Burgess, Z., Burke, R. J. i Oberklaid, F. (2006). Workaholism among Australian psychologists: gender differences. *Equal Opportunities International*. <https://doi.org/10.1108/02610150610645968>
- Butler, J. i Kern, M. L. (2016). The PERMA-Profiler: A brief multidimensional measure of flourishing. *International Journal of Wellbeing*, 6(3), 1-48. <https://doi:10.5502/ijw.v6i3.1>
- Cervone, D. i Pervin, L.A. (2019). *Personality: theory and research (14th Ed.)*. John Wiley & Sons, Inc.
- Childs, J. H. i Stoeber, J. (2012). Do you want me to be perfect? Two longitudinal studies on socially prescribed perfectionism, stress and burnout in the workplace. *Work & Stress*, 26(4), 347-364. <https://doi.org/10.1080/02678373.2012.737547>
- Cipriano, T. A. (2007). *Relationships among work-family interference, conflict, and health risk outcomes in attorneys: Moderation by dispositional optimism and perfectionism*. Neobjavljena doktorska disertacija. Sjedinjene Američke Države: University of Connecticut.
- Dimaggio, G., Lysaker, P. H., Calarco, T., Pedone, R., Marsigli, N., Riccardi, I., Sabatelli, B., Carcione, A. i Paviglianiti, A. (2015). Perfectionism and Personality Disorders as Predictors of Symptoms and Interpersonal Problems. *American Journal of Psychotherapy*, 69(3), 317-330. <https://doi.org/10.1176/appi.psychotherapy.2015.69.3.317>
- Dresser, L. (2005). Promoting psychological health in law students. *Legal Reference Services Quarterly*, 24(1-2), 41-72. [https://doi.org/10.1300/J113v24n01\\_02](https://doi.org/10.1300/J113v24n01_02)
- D'souza, F., Egan, S. J. i Rees, C. S. (2011). The relationship between perfectionism, stress and burnout in clinical psychologists. *Behaviour Change*, 28(1), 17-28.
- Dunkley, D. M. i Blankstein, K. R. (2000). Self-critical perfectionism, coping, hassles, and current distress: A structural equation modeling approach. *Cognitive therapy and research*, 24(6), 713-730. <https://doi.org/10.1023/A:1005543529245>

- Egan, S. J., Piek, J. P., Dyck, M. J. i Rees, C. S. (2007). The role of dichotomous thinking and rigidity in perfectionism. *Behaviour research and therapy*, 45(8), 1813-1822. <https://doi.org/10.1016/j.brat.2007.02.002>
- Fah, E. (2021). Wellbeing and resilience: Perfectionism, excessive workloads and lack of senior support: Survey reveals mental health and wellbeing challenges for SA lawyers. *Bulletin (Law Society of South Australia)*, 43(7), 22-23.
- Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2002). Perfectionism and maladjustment: An overview of theoretical, definitional, and treatment issues. <https://doi.org/10.1037/10458-001>
- Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2007). When does conscientiousness become perfectionism. *Current Psychiatry*, 6(7), 49.
- Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2015). Managing perfectionism and the excessive striving that undermines flourishing: implications for leading the perfect life. U Burke, R. J., Page, K. M., i Cooper, C. L. (ur.), *Flourishing in Life, Work, and Careers* (str. 45-66). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781783474103.00011>
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American psychologist*, 56(3), 218. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0003-066X.56.3.218>
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C. i Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive therapy and research*, 14(5), 449-468.
- Gabassi, P. G., Cervai, S., Rozbowsky, P., Semeraro, A. i Gregori, D. (2002). Burnout syndrome in the helping professions. *Psychological reports*, 90(1), 309-314. <https://doi.org/10.2466%2Fpr0.2002.90.1.309>
- Gazica, M. W., Powers, S. R. i Kessler, S. R. (2021). Imperfectly perfect: Examining psychosocial safety climate's influence on the physical and psychological impact of perfectionism in the practice of law. *Behavioral Sciences & the Law*, 39(6), 741-757. <https://doi.org/10.1002/bsl.2546>
- Greblo, Z. (2012). Što se skriva iza pojma "perfekcionizam"? Povijest proučavanja i pregled različitih konceptualizacija perfekcionizma. *Psihologijske teme* 21(1) 195-212.
- Greenspon, T. S. (2000). "Healthy perfectionism" is an oxymoron!: Reflections on the psychology of perfectionism and the sociology of science. *Journal of Secondary Gifted Education*, 11(4), 197-208. <https://doi.org/10.4219%2Fjsge-2000-631>
- Grice, T., Alcock, K. i Scior, K. (2018). Mental health disclosure amongst clinical psychologists in training: Perfectionism and pragmatism. *Clinical psychology & psychotherapy*, 25(5), 721-729. <https://doi.org/10.1002/cpp.2192>
- Halgin, R. P. i Leahy, P. M. (1989). Understanding and treating perfectionistic collegestudents. *Journal of Counseling & Development*, 68(2), 222-225.
- Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology: A journal of human behavior*.
- Haase, A. M., Prapavessis, H. i Owens, R. G. (2013). Domain-specificity in perfectionism: Variations across domains of life. *Personality and Individual Differences*, 55(6), 711-715. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.05.025>

- Hewitt, P. L., Flett, G. L., Turnbull-Donovan, W. i Mikail, S. F. (1991). The Multidimensional Perfectionism Scale: Reliability, validity, and psychometric properties in psychiatric samples. *Psychological Assessment: A Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 3(3), 464.
- Hewitt, P. L., Flett, G. L. i Mikail, S. F. (2017). *Perfectionism: A relational approach to conceptualization, assessment, and treatment*. Guilford Publications.
- Hoiles, K. J., Rees, C. S., Kane, R. T., Howell, J. i Egan, S. J. (2022). A pilot randomised controlled trial of guided self-help cognitive behaviour therapy for perfectionism: Impact on diagnostic status and comorbidity. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 76, 101739. <https://doi.org/10.1016/j.jbtep.2022.101739>
- Hill, R. W., McIntire, K. i Bacharach, V. R. (1997). Perfectionism and the big five factors. *Journal of social behavior and personality*, 12(1), 257.
- Jaradat, A. K. M. (2013). Multidimensional perfectionism in a sample of Jordanian high school students. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 23(1), 95-105. <https://doi.org/10.1017/jgc.2012.20>
- Kline, R. B. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling (4th ed.)*. Guilford Press.
- Larsen, R.J. i Buss, D.M. (2017). *Personality psychology: domains of knowledge about human nature (6. izdanje)*. McGraw-Hill Education
- Parker, W. D. i Adkins, K. K. (1995). A psychometric examination of the Multidimensional Perfectionism Scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 17(4), 323-334.
- Richardson, C. M., Trusty, W. T. i George, K. A. (2020). Trainee wellness: Self-critical perfectionism, self-compassion, depression, and burnout among doctoral trainees in psychology. *Counselling Psychology Quarterly*, 33(2), 187-198. <https://doi.org/10.1080/09515070.2018.1509839>
- Rotstein, S., Hudaib, A. R., Facey, A. i Kulkarni, J. (2019). Psychiatrist burnout: a meta-analysis of Maslach Burnout Inventory means. *Australasian Psychiatry*, 27(3), 249-254. <https://doi.org/10.1177%2F1039856219833800>
- Rozental, A. (2020). Beyond perfect? A case illustration of working with perfectionism using cognitive behavior therapy. *Journal of Clinical Psychology*, 76(11), 2041-2054. <https://doi.org/10.1002/jclp.23039>
- Rusk, R. D. i Waters, L. (2015). A psycho-social system approach to well-being: Empirically deriving the five domains of positive functioning. *The Journal of Positive Psychology*, 10(2), 141-152. <https://doi.org/10.1080/17439760.2014.920409>
- Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being. *Annual review of psychology*, 52, 141. <https://doi:10.1146/annurev.psych.52.1.141>
- Sand, L., Bøe, T., Shafran, R., Stormark, K. M. i Hysing, M. (2021). Perfectionism in adolescence: Associations with gender, age, and socioeconomic status in a Norwegian sample. *Frontiers in public health*, 9, 688811. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.688811>

- Schwarz, K. (2021). Perfectionism: Friend or foe for high-achieving lawyers?. *LSJ: Law Society of NSW Journal*, (82), 40-45.
- Seligman, M. E. (2012). *Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being*. Simon and Schuster.
- Sherry, S. B., Gralnick, T. M., Hewitt, P. L., Sherry, D. L. i Flett, G. L. (2014). Perfectionism and narcissism: Testing unique relationships and gender differences. *Personality and Individual Differences*, 61, 52-56. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.01.007>
- Skead, N. K., Rogers, S. L. i Doraisamy, J. (2018). Looking beyond the mirror: Psychological distress; disordered eating, weight and shape concerns; and maladaptive eating habits in lawyers and law students. *International Journal of Law and Psychiatry*, 61, 90-102. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2018.06.002>
- Smith, M. M., Hewitt, P. L., Sherry, S. B., Flett, G. L. i Ray, C. (2022). Parenting behaviors and trait perfectionism: A meta-analytic test of the social expectations and social learning models. *Journal of Research in Personality*, 96, 104180. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2021.104180>
- Sotardi, V. A. i Dubien, D. (2019). Perfectionism, wellbeing, and university performance: A sample validation of the Frost Multidimensional Perfectionism Scale (FMPS) in New Zealand. *Personality and Individual Differences*, 143, 103-106. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.02.023>
- Speirs Neumeister, K. (2017). Perfectionism in gifted students. U J. Stoeber (ur.), *The psychology of perfectionism: Theory, research, applications* (str. 134-154). Routledge.
- Stairs, A. M., Smith, G. T., Zapolski, T. C., Combs, J. L. i Settles, R. E. (2012). Clarifying the construct of perfectionism. *Assessment*, 19(2), 146-166. <https://doi.org/10.1177%2F10731911111411663>
- Stoeber, J. (ur.). (2017). *The psychology of perfectionism: Theory, research, applications*. Routledge.
- Stoeber, J. i Corr, P. J. (2016). A short empirical note on perfectionism and flourishing. *Personality and Individual Differences*, 90, 50-53. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.10.036>
- Stoeber, J. i Stoeber, F. S. (2009). Domains of perfectionism: Prevalence and relationships with perfectionism, gender, age, and satisfaction with life. *Personality and individual differences*, 46(4), 530-535. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2008.12.006>
- Stoeber, J. i Otto, K. (2006). Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges. *Personality and social psychology review*, 10(4), 295-319. [https://doi.org/10.1207%2Fs15327957pspr1004\\_2](https://doi.org/10.1207%2Fs15327957pspr1004_2)
- Tasselli, S., Kilduff, M. i Landis, B. (2018). Personality Change: Implications for Organizational Behavior. *Academy of Management Annals*, 12(2), 467–493. <https://doi.org/10.5465/annals.2016.0008>
- Tett, R. P. i Burnett, D. D. (2003). A personality trait-based interactionist model of job performance. *Journal of Applied Psychology*, 88(3), 500–517. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.88.3.500>



- Tett, R. P., Simonet, D., Walser, B. i Brown, C. (2013). Trait activation theory: Applications, developments, and implications for person-workplace fit. *Handbook of personality at work*. 71-100.
- Tett, R. P., Toich, M. J. i Burak Ozku, S. (2021). Trait Activation Theory: A Review of the Literature and Applications to Five Lines of Personality Dynamics Research. *Annual Review of Organizational Psychology and Organizational Behavior* 8(1), 199-233. <https://doi.org/10.1146/annurev-orgpsych-012420-062228>
- Ustav Republike Hrvatske – pročišćeni tekst (NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14). Preuzeto sa stranice <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>
- U.S. Bureau of Labor – Occupational Outlook Handbook (2022). Preuzeto sa stranice <https://www.bls.gov/ooh/life-physical-and-social-science/psychologists.htm>
- Verbree, A.R., Hornstra, L., Maas, L. i Wijngaards-de Meij, L. (2022). Conscientiousness as a Predictor of the Gender Gap in Academic Achievement. *Research in Higher Education*. <https://doi.org/10.1007/s11162-022-09716-5>
- Wade, T. D. (2017). Prevention of perfectionism in youth. U J. Stoeber (ur.), *The psychology of perfectionism: Theory, research, applications* (str. 265-283). Routledge.
- Wittenberg, K. J. i Norcross, J. C. (2001). Practitioner perfectionism: Relationship to ambiguity tolerance and work satisfaction. *Journal of clinical psychology*, 57(12), 1543-1550. <https://doi.org/10.1002/jclp.1116>
- Zubčić, T. i Vulić-Prtorić, A. (2008). Multidimenzionalna skala perfekcionizma (MPS-F), u Penezić Z. i sur. (ur.). Zbirka psihologijskih skala i upitnika – Svezak 4; Zadar: Sveučilište u Zadru, 101-107.
- Zakon o odvetništvu – pročišćeni tekst (NN 09/94, 117/08, 50/09, 75/09, 18/11, 126/21). Preuzeto sa stranice <https://www.zakon.hr/z/176/Zakon-o-odvjetni%C5%A1tvu>
- Zakon o radu – pročišćeni tekst (NN 93/14, 127/17, 98/19). Preuzeto sa stranice <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=26185>
- Žibrat, K. (2019). *Altruizam i osobine ličnosti kao prediktori subjektivne dobrobiti kod studenata*. (Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Hrvatsko katoličko sveučilište. Odjel za psihologiju).
- Žibrat, K. (2021). Validation of the PERMA questionnaire. *22nd PSYCHOLOGY DAYS IN ZADAR*, 145.